

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

XIV. Tres contractus, & census utrumque redimibilis examinantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](#)

tati consular, vel spondet cum Cajo pro electione Caji 20. aureis, ut sice ipsa non plus lucretur, quam perdat; vel quod eodem fere recidit, accedit Cajum assecurantem 10. aureis, dimidio scilicet preio sponsonis, ut sic lucrari plus non possit, quam perdere; est autem assecurantis par conditio, qui lucrari tantum potest 10. & perdere tantum 10. igitur in assecuratione sponsonum, stante scilicet æqualitate periculi & spei, pretium justum est dimidium pretii sponsonis, quod à te dumtaxat obser-vatum fuisse memini.

209. ANTIM. Sed quæso, cùm allate rationes contra prædictam sponsonem Salmantensem sufficiere videantur, expecto ut oppositas rationes exponas, quibus prædictæ sponsonis justitia demon-stretur.

210. PITHANOPH. Nihil restat amplius; nam rationes, quæ adduci possunt, ad jam discussa capita referuntur. 1. quod contractus ille cum singulis seorsim initus justus sit, expositus æquali lucro & damno; sed hoc rejectum est; nam initus tantum cum Titio, bono & sincero animo justus est; ea ta-men conditione tacite apposita, ut cum aliis deinde non fiat; unde si deinde cum Cajo fiat, primus contractus injustus evadit, id est non potest Vulpinus, illus vi, quidquam lucrari; reliqui vero contractus subsequentes absolute injusti sunt. 2. Extrin-seca circumstantia contractum non vitiat; unde cum unus contractus alteri sit extrinsecus, illum vi-tiare non potest; sed responsum, & ab illo extrin-seco aliquid refundi in Vulpinum, scilicet certitudinem lucri, & potiorem conditionem; utraque justæ sponsioni repugnat. 3. Nulli ex 4. sponden-tibus fit injury, volenter scilicet & minimè invito; Responsum est, si etiam non invitato, contra ius, & censori invitos in ratione juris, licet forte in ratione facti invitati non essent. 4. Cuilibet ex 4. spondentibus T, C, M, S, Vulpinus dicere pos-teat, quod mihi prodest & tibi non nocet; non potes rationabiliter impeditre; igitur non es rationabiliter & jure ipso invitatus; Responsum, has sponsones Vulpino necessario prodest, & tribus ex illis collec-tive necessariò nocere, acceptis scilicet quatuor ternariis disjunctim. 5. Si Titius, v.g. eligatur, Vulpinus solvet ipsi 20. aureos v.g. & quia lucratus est 60. cum tribus aliis, non potest dici, à quo illorum trium, C, M, S, 20. exigere debeat; cur enim potius ab uno, quam ab alio? Responsum est, Vulpinus illos 60. non posse exigere, nec etiam 20. quia iniqua fuit sponsio ex parte sua, posse tam Titium ab illo exigere 20. si velit, propter rationem adductam; quia fructu contractus, ille juste gaudere non potest, qui fraudem induxit; li-cet alius, qui fraudem passus est, illo gaudere pos-sit; sic enim iura decernunt, ut legi, nifallor, apud Less. lib. 2. cap. 17. dubit, ubi multa iura cum mul-tis autoribus adducit. 6. Denique adducitur assecuratio tertii, sed paulo ante responsum; nullum igitur restat argumentum pro justitia prædictum sponsonum, quod elatum à te non fuerit; utrum forte aliud novum habeas, libenter audi-am.

211. ANTIM. Quid quæso aliud occurreret? gratiissimum mihi accidit, quod breviter illa omnia argumen-ta in unum breviter congregatis, subnexis et iam responsonibus; nec enim quod sciām, quidquā à te omissum est, addo tantum unum respon-sionem quinti argumenti si cui forte nimis grave videa-dam.

tur, Vulpinum teneri solvere 20. aureos Titio, cùm quo hic eligatur, nec posse exigere à tribus aliis præ-tium sponsonis, ac proinde non modò lucratum posse, sed necessariò perdere, propter rationem ei-positam; mitius responderi posset, contractum cum primo esse justum (suppono enim sine animo contraxisse) & tres alios iustos; hoc au-posito, potest quidem perdere 20. aureos Vulpinum, sed potest etiam non perdere, unde sequitur luci-jactura, spei & periculi minor in aequalitas; nam re-Titus eligitur, vel non eligitur; si eligitur, potest Vulpinus 20. & nihil lucratur, cum à tribus aliis non exigere posset; si vero Titius non eligitur, ab ipso ex-gere potest 20. sed quia Sempronius eligitur, dum 20. solvere tenetur, Vulpinus igitur nihil lucrat, nihil perdit; illi ergo sufficiat, quod nullum lucrum ex sua fraude reportet, & quod fieri possit, ut nullum inde damnum patiatur; dixi ex sua fraude, vel a-tia & dolo, nec enim industria dicenda est; cum ex labore, nec ingenio, adid, opus sit; quiescere nescit? quis artem, aut peritiam aliquam adi-stantum desideret?

212. PITHANOPH. Sed cur etiam contractum Cajo secundum loco initus justus non est; cum est scilicet & Titii ratio.

213. ANTIM. Quia Vulpini contractum in-incidentis potior est conditio; cum enim perde-re possit, lucrari potest; & Caju est pejoris conditio-nis.

214. PITHANOPH. Sed quid tandem ut ne enim hucusque quid sentias, dixisti.

215. ANTIM. Facile conjicias; revera coniecta illum approbare non possum, quem contraria resu-faturum esse video, & cui nulla ratio faveat; quod cile non diluvatur; de his igitur plusquam lati, vide sis, utrum aliud habeas, quod proponas.

216. PITHANOPH. Recepui canendum eum, n longior congressus tibi gravis, aut molestus acclu- in proximè sequenti disceremus de tribus contractibus & censu utrumque redimibili, ut vocant; si quod deinde ad hoc argumentum pertinet, & per con- poris angustias licet, discuti etiam poterit.

217. ANTIM. Bene est; utrumque argumentum mihi summoperè placet; sed paratus & bene dis-ctus accede; vale interim, & ubi commodum umbras redi.

218. PITHANOPH. Vale Antime, mei memori amans, qui te cum multo fônore, sine usuare vni-redamo.

DIALOGUS XIV.

IN QVO

Tres contractus, & census utrimque redimibilis discutuntur.

1. PITHANOPH. Tempestivè accedo ad novum congressum, minime procrastinan dum transi-ut te participem facerem colloquii lepidissimi, quod mihi fuit cum Doctore magni nomini, facie, ita & nominet tibi noto; vix enim à te dis-cessum.

pro assurance solvit v. g. s. in singula centenaria; denique ut certum faciat lucrum, quemadmodum certam fecit sortem, vendit ipsi s. lucri incerti probabilis in singula centenaria, residus scilicet ex 20. quibus detracti sunt s. solvendi assuranti, vendit inquam, pro 6. aut 7. certi lucri; ecce tibi tres contractus, ex quibus constat hoc pactum & de quibus in hoc congressu disputabimus: quae tamen ita dicta velim, ut Titius non modò acceptet hujusmodi pacta; nimis 2. & 3. sed ipse me pro iis intet apud Cajum; & vix ab illo modo sortem principalem ab ipso accipere velit.

7. PITHANOPH. Rem probe intelligo; contractus primus est societatis, quæ nihil est aliud, nisi conventio duorum, vel plurium, ad conferendum aliquid in usum, vel quantum communem, contracta: perficitur autem solo consensu exterius expresso, ut Doctores docent, cum Less. c. 25. dub. r. n. 1. & Gomez tom. 2. cap. 5. num. 1.; porro ita contrahitur societas, ut alter pecuniam, vel animalia, alter operam & industria, vel pecuniam cum opera conferat; hoc tantum loco agimus de eo, qui confert pecunias; quatuor autem vulgo ad hunc contractum requiruntur 1. ut singuli socii aliquid in commune conferant; 2. ut quod a singulis confertur ita fiat commune, ut singuliant Dominum totius fortis partialiter; 3. ut datum & lucrum sint communia; 4. ut fiat divisio lucri juxta proportionem fortis a singulis collata; hec adductis variis legibus probant autores, quas videsis apud Lessium & alios.

8. ANTIM. De secundo, dubium mihi esset; quid enim est habere dominium totius fortis partialiter, nisi habere dominium partiale; id est dominium partis collata?

9. PITHANOPH. Unum satis distinguitur ab aliis, sic totius hereditatis indivisa. Heredes dominium pariale habent; quod exemplo illo valde trito apud Scholasticos explicari potest; causa scilicet & effectus; nam duas causas possunt esse totius effectus, sed partiales; non quod una parte unam effectus producat, & alteram altera, nam singula totum effectum producent; unde totales dicuntur, totalitate effectus, (permitte mihi has voces) & partiales partialitate causæ; pati modo singuli sunt Domini rotius fortis, totalitate fortis, sed partialitate domini: quando tamen tota pars ex pecuniis singulorum constat, perinde est, si dicantur singuli habere partiale dominium totius fortis, pro rata partis collata, sive totale hujus dumtaxat partis; usus autem omnibus sociis communis est; & licet unus tantum illorum, quando factorem, vel ministerium communem non adhibent, pecuniam administreret, eaque utatur negotiando; hoc tamen omnium & singulorum nomine facere censetur; quamvis singulorum nomina schedulis rationum adscribi necesse non sit; sed tantum agentis & procuratoris communis.

10. ANTIM. Optimè sane; non est tamen propere, quod aliquis credit, ex eo, quod mercator v. g. pecunia alterius socii usum habeat, sicut in dominium illius perdere; tum quia, si pereat, huic periret; tum quia administrare pecuniam, vel ea ut alterius nomine, non est habere illius dominium; quod sane diligenter observandum est: equidem liber usus pecuniae, ab ejusdem dominio minimè distinguitur; sic mutuator, qui dat mutuariatio usum liberum, quem usum

juris vocant, dat etiam ejusdem dominum; quia scilicet mutuator suo nomine illa uicitur; at si quis pecuniam acciperet, ut eam nomine illius administraret, eaque uteretur, non acquirere illius dominium, nec esset merum mutuum; hoc igitur diligenter observandum est in contractu societatis, dominum remanere penes singulos socios, sive partiæ totius fortis, pro rata; sive totale partis collatae, in quo nonnulli incaute hallucinantur.

11. PITHANOPH. Multa quidem disputantur a Doctoribus circa hunc contractum societatis, quæ ad præsentem disputationem non pertinent; v.g. circa varios modos, quibus fieri potest, de quibus hocloco minimè agitur; suppono enim illum tantum modum, quo aliquis dat mercatori suas pecunias ad societatem negationis, reservato suo capitali integro, quod tamen illi perit, si perit, & diviso dein delucro, justa proportione; ita ut sit etiam, qui operam & industriam confert, justum operæ suæ lucrum & premium consequatur; hunc autem contractum iustum & licitum esse omnia iura clamant; immo est de jure gentium; cum enim quilibet modo ratione status id non sit veritum, negotiari jure valeat, atqueita vell lucrari, vel perdere possit; nempe, saltem ut plurimum, negotiatio, ut cum magna speluncia, ita cum aliquo damni periculo coniuncta est, certe sive id per se, sive per alium suo nomine faciat, perinde est; nemo igitur negat, contractum societatis iustum esse, modò nulla iniqua conditio illi apponatur; v.g. si socius ea tantum legi confert pecunias, ut nullum illarum subeat periculum, sed tantum lucrum referat; quod revera natura & rationi hujus contractus repugnat; ita Leotard. q. 31. qui n. 2. citat l. si non fuerit in fin. ff. pro Soc. Glossin c. plerique 14. q. 3. Bald. Castr. Roman. Dec. Gomez. Rimini. Plot. Gail. Felician. Francisc. Marc. Narbon. Lop. Rebell. Narr. Mantic. Ferrer. Hotman. Theodor. Balsam, item si de certa lucri quantitate conventu sit; pro quo citat Navar. Ugolin. Mantic. Cancer. Pistor. item si quis toti societati pecuniam credat, eo pacto, ut forte salva, singulis annis certam pecunia quantitatē recipiat, quod in Catone Plutarchus reprehendit in ejus vita, & Cujacius ad Africam. tract. 7. ita Pistor citatus Leotard. n. 6. item si quis de sua pecuniam alteri, quem scit minime negotiaturum, quod repugnat etiam natura hujus contractus, urectè omnes obseruant, Leotard. q. 31. n. 55. citat Navarr. Binsfeld. Avendan. Ugolin. Felic. Sigism. Scacc. Narbon. Justinian. Mantic. Itaque modò contractus societatis legitimò modo fiat, nec iniqua illæ, quas obiter perstrinxí, conditiones apponantur, non est dubium, quin iustus ac licitus sit.

12. ANTIM. Recte monisti, multa esse, quæ a Doctoribus disputantur, de circumstantiis potius, quam de substantia hujus contractus, quas facile omittit, cum ad institutum nostrum non pertineant, vix tamen omittere possum celebrē illam inter Doctores controversiam, utrum scilicet finita societate, in qua unus pecuniam, alter industriam confert, fortem integrum primus accipere debeat, lucro dumtaxat diviso.

13. PITHANOPH. Antequam ulterius pergas, unum obiter observa, scilicet, ut plurimum illum, qui operam suam & industriam confert, certo stipendio assignato, suam illam operam locare, quod deinde meritò exigit, sive societas lucrum faciat, sive non faciat, modò per illius culpam, vel negligentiā non accidat.

14. ANTIM. Hoc sciebam; hinc socii ut plurimum factoris potius, ut vocant, quam alterius, sed adhibent operam ad negotiationem & collata pecunia uolum; quare loquor tantum de illo, qui operam & industriam suam confert ad societatem, pecunia loco; Itaque communis Doctorum sententia est, finita societate, fortem integrum à lingue conferentibus prius detrahī, ac deinde lucrum vidi pro rata; hinc si fors pereat, nihil petet, qui operari suam dumtaxat contulit, modò illius culpa non pereat: ita Leotard. q. 31. qui citat, 25. 30. 31. Salicet Richard. Fochin. Cravet. Gail. Don. Felic. Costa. gratian. Azor, qui multis citat. Binsfeld. Filliuc. Bald. Castr. Navarr. Oinor. Com. Scacc. Gibal. l. 5. c. 2. a. 6. n. 1. alios citat pro hac sententia, scilicet Cyn. Angel. Rosell. Pifarell. Tabien. vest. Cajet. & alios Summissas, tum etiam Theolog. Bernardin. Castr. Palao. Bonacini. Sot. denique Thom. 2. 2. q. 78. a. 2. ad 5. ifti omnes volunt, per niam in societatem collatam illius est, qui eam cultulit, ideoque ejus damno & periculo perire, actiones poteris pro hac sententia, quam committit, certum est, non defunt, 1. non est de mente conscientis, ut sua pecunia dominium in alium seat, si aliter fieri possit, aliter autem fieri possit negat, 2. si dominium in alterum transire, ipsam perire, cum illi pereat, cuius est, 3. cum alii conferent pereat, inde certò concluditur, illorumtum esse. 4. maxima inde absurdia sequeretur, nam vel nullum fuit lucrum, vel aliquid lucri fuit, hypnum, supponamus Titius concilisse 1000 aureum, & Caius suam tantum operam; finita sententia quilibet 5000. haberet; igitur Caius lucrem 5000. & Titius 5000. perderet; quod sane quâm leoninum est; si vero secundum, si lucrum 6000. tota summa ex forte & lucro erit 16000. igni cuilibet 8000. competunt, unde Titius ad hunc perdit 2000. & Caius 8000. lucratus; quod quando justum sit, nemo non videt.

15. PITHANOPH. Hoc argumentum facile ostiqueris potest; supponamus enim nullum lucrum; si Titius repetat 1000. ab eo collat, nihil quidem lucratur, sed nihil etiam perdit; cum men Caius totam suam operam perdat, quod certè iniquum esset; nempe unus factorum patitur alter nihil perdit; conditio igitur inaequalis est, quam tamen aequaliter esse in societate oportet propter has rationes, multi autores, iisque ceteris, berim contraria sententia defendunt, contraria inquam illi, quam supra exposuit; Leotard. num. 29. citat Accus. Alberic. Covarr. Gencit. Conrad. Less. Mol. Delugo; quamquam Melina Delugo & Gibal. rem istam componere videtur.

16. ANTIM. Ad prædictas rationes non difficile responderem; si enim Caius operam suam collat, nihil ex illa pretendere potuit, nisi vel lucrum stipendum; stipendum jam rejecimus; cum locationem, non vero ad societatem pertineat; patitur nihil nisi lucrum pretendere potuit; at nullum lucrum esse supponit; igitur nihil est, quod pretendat; immo, hæc conditio tacita pacto integrata posita fuisse cenfetur; volo lucrum, si rambo lucrum erit; si enim non erit, nihil volo; in re aliâ conditionem apposuit, quod cetero lucro, tantum illi stipendum assignatur, alioquin questione est, & de hujus conditionis aqua re aliqui forte dubitarent; equidem non suam operam locare potest stipendio, sed cum

locis non societas; at quod in ea societatis contra-
diam coniunctio aperta, de stipendio, si forte nul-
lam habet sit, magis est dubium; nam forte pari mo-
do, quam primam contineat, candem conditionem ap-
plicare potest, quod ultarum est; quamquam ma-
ritim discerim est; nam ille primus de certo sti-
pendio pacifici potius non tam tamen hic de certo lucro,
tamen si huius contra eum percipiendo accedit, quod
is qui solam operam conferit in societatem, et ipso
perit, quod nihil lucrat; perdit inquam operam
coniunctum, vel primum suum non succedit; at is, qui
pecuniam confert, potest nihil perdere, & simul nihil
lucrat; si in hoc convenit uterque, quod uterque
lucrat, non fortis sperat; alter scilicet pecunia *lucrum*, al-
terque, differunt enim ab aliis, quod is, qui pe-
cuniam confert, derahat prius fortis a se collatam,
ac deinde lucrum patet; ille vero, qui solam operam
confert, nullam fortis detrahit, et enim opera aliquid
tulit, sed lucri patet, quia sibi competit, acci-
pit; dicere est quanquam perturbationem operae
in lucrum, certum quidem in locatione, incertum
in locis; uno verbo alterius societatis modis u-
niuersaliter, collat scilicet pecunias, nisi is, in quo
alii socii, qui pecuniam confert, fortis integrum
cum loco, qui operam confult, dividit; hic autem
hoc per concussum, nullum aliud lucrum sperat; &
si nullum lucrum societati proveniat, eo ipso per-
deretur operam, quod lucrum perdit; is etiam
parvus, qui pecuniam confult, perdit speratum lucrum,
non negant tamen, haben-
dum esse rationem premi operae collat; sed non
est timendum, ne in qui operam suam confert v. g. na-
vigium, in partem patitur; si let etiam operam illam
two summam, et inde in edite ad partem aliquam lucri
peinde habeat, que si tantum pecunia summa
excedat; in orione inquit ad lucrum, non verò ad
lumen, quia propter lucrum partem, nullam partem in
lumen, quia alienus est, habere debet.

19 PITHANOPH. Quandoquidem hue usque
ventum est, vellem ut vel obiter aliquid de societate
officiorum dicerem.

20 ANTIM. Pauca dumtaxat delibo, ut stan-
tissim ad rem nostram veniam; duobus modis haec
societas officiorum instituitur; 1. Si plures collat-
tis conjunctim pecunias, aliquod officium vacabile
emant; v. g. protonotariatum, & pro rata fortis
collat partem fructuum referant; unus autem illo-
rum officium gerit, eiusque morte officium vacat,
& lois integra perit; hic modus nullam difficultatem
discutiendam habet. 2. Si is, qui habet officium,
vel emit illud, accipiat pecuniam à loco, hoc
scilicet pacto, ut certam partem fructuum singulis
semestribus illi solvat; deinde ut locio moriente,
morte naturali, durante societate, officialis ab eo
debito immunit fiat; præterea ut socio licet substituere
alium pro se, cuius capite res sit; extra hunc
casum, locius pecuniam datum repete potest, sive
ab officiali, sive ab eis heredibus; Aliquot Pon-
tifices hanc societatem approbarunt, scilicet Leo X.
Paulus IV. Pius IV. Paulus V. totidem Bullis, in qui-
bus id dumtaxat statuitur, ut societas cum factis
licitis & honestis fiant, nec ultra valorem officii;
ut officialis exprimat novam societatem initurus;
alias societas super eodem officio jam factas; ut
Notarius ad marginem instrumenti adnoteret dildi-
ctam ut vocant, seu renunciationem faciat, pro
qua facienda, aliis Notariis adhiberi non debet. His
positis, nonnullae conditions nonnunquam his
appositæ mihi videntur inique. 1. Sic certum illud lu-
crum excedat partem fructuum, quæ collat à socio
pecunia pro rata competet; omnibus computatis, solent dari 6. singulis semestribus in singula cen-
tene, quod justum premium excedere videtur, ut
notat Delugo disp. 30. se &c. 5. n. 80. Tolet, lib. 5. sum.
cap. 40. Zaschias opusc. de societ. n. 350. Gibalip.
lib. 5. cap. 2. art. 5. n. 45. nec est, quod excessum
illum aliqui excusat periculo sortis amittenda,
quia officialis eidem periculo subjicitur; & cùm post
6. mentes locius possit repetrere fortis, mindis
pericolosum subiit in hac societate, quād in cen-
su vitalicio, ex quo tamen adeo magnum lucrum
non ducitur.

B b 9 21 PITHA-

21 PITHANOPH Hæc sanè conditio mihi maximè injusta esse videtur; quia certum lucrum in quod incertum committatur, debet esse minus; ut scilicet unum aliud adæquet; omnis enim permutatio æqualitatem quamdam moralem postulat.

22 ANTIM. I I. conditio, quæ apponi solet, non minus iniqua est: officialis enim anticipatum lucrum solvit statim initio, singulis semestribus, quibus revocatur, seu confirmatur societas; quod reverè iniquum est: nam percepit fructus officii, quod nondum fructificavit: nec est, quod aliqui dicant, hoc compensari per obligacionem, quam socius contrahit non dissolvendi societatem per sex menses, vel propter periculum astanti fortrem: nam officialis eadem obligatione tenetur, & eidem periculo subiectus: igitur pars est utriusque conditio, cur ergo anticipata solutio? quam injustam esse, citati supra auctores censem.

23 PITHANOPH. Idem forte de locatione dici posset, de censu, de cambio, & de aliis contractibus.

24 ANTIM. De censu haud dubie idem tendendum esse, aliquis diceret: Dico tamen in omnibus contractibus, in quo venditor aliqui intervenit, idem esse, sive ante solutio fiat, sive post: at census est species venditionis, ut dicimus infra: emo enim jus ad partem fructuum: item locatio, in qua emo ultum tei v.g. domus, agri; in cambio venditur non pecunia, sed traductio virtualis pecunie: at in societate nulla est venditio, cum socius suæ fortis dominium retineat. III. Conditio item iniqua est, quæ scilicet idem officialis suora societate, tenetur solvere singulis semestribus 6. in singula centena, donec solva capitale, ut vocant: sed quo iure? non societatis, quæ dissoluta est: quo ergo nū munus e. ac proinde lucrum usurarium est, ut sepe judicavit Rota, decisiones citat Lugo n. 83. Zech. n. 207. ita censenti Lugo & Zechias citati, Gibal. n. 46 qui citat Filiac. & Azor: ade Leonard. quæst. 31. num. 55 ubi citat Manent. Sot. Navarr. Toler. Firinac. Acorambon. Cyriac. Tiberium Castracan. Ugolin. Duard. si ramen debitor sit in mora culpabilis, & lucrum celeri creditori, ex quale lucro celeri hinc exigere potuerit, quod alius creditis competit. IV. Conditio justa est, quæ societas pacificatur, ut si morte naturali moriantur, durante societate, lors ipsa sit officialis: nempe ut magnum lucrum inde percipit, & a hunc periculo sole expondere potest: praesertim cum intra terminum diebus præfixum possit alium substituere, cuius capiter sicut. V. est etiam justa, quæ praescribitur, ut societatem extinguere socius velit, 15. ante diebus renunciet, coram eodem Notario: cuncta hæc iusta sunt, ut scilicet officiali tempus detur, ad inventandam pecuniam. VI. Etiam justa est, quæ officialis tenetur fideiassorem sufficientem exhibere, quod in ipso mutuolicit.

25 PITHANOPH. Ex dictis nonnulla corollaria facile deducere. I. Super officio commodato non potest institui societas: quia quicunque super re sua tantum, vel fructibus rei sue contrahere potest, quod reverè est evidens. II. Non potest fieri societas cum eo, qui habet tantum titulum beneficii, non verò fructus: quia de fructibus tantum pacificatur: secus vero cum eo, qui habet fructus, non titulum. III. Non potest fieri societas cum eo, qui nullum habet officium, quod reverè na-

turæ hujus contractus expressè repugnat. IV. Non debet fieri societas supra officii valorem, luxa Bull Pontificum: immo hoc repugnat naturæ eundem societatis: alioquin non esset societas superfructibus officii, qui diversi sunt pro diverso valore.

26 ANTIM. Pro utroque cotollatio nobis Delugo num. 60. &c. 63. S. V. societ. num. 6. Leonard. quæst. 23. à num. 57. qui citat Felic. Gobius. Zechiam Scottiam, Azor, Navarr. Scacciam, Bonac. Duard. & mulieris decisiones rotae: Adeo Gibal. à num. 38. qui præter prefatos auctores alios citat, scilicet Angel. Rosell. Armill. Synt. Bernardin. uno verbo, licet nonnulli hos contradicere non audiam, confundendos tamen negant, & ultero fatentur, in foro extremo diligenter & usurarios censeri: sic Azor, Bonac. Filii citati Gibal. num. 40. sed in his prædictis tam.

27 PITHANOPH. Hæc tamen præludium parum conducunt ad conditam controveneri, ut putandum: supponimus ergo contractum locutum esse licitum, omnibus iuribus conformem, ab omnibus labore per se alienum, de jure genitum. Non parum unile, praetertim ad mercianum: tertie constat, contractum affectuationis laboris in le consideratum, aut fidei suffisionis, cagittimum, iuri nature & positivo consciente aliquando necessarium, etiam in iure, prædictum advectionem mercium & ad fidem publicam servandam: cuncta hæc constant ex dictis, quæ inde hic supponenda: denique venditio invenient majoris & probabilis pro certo minore elevata, modo pretium justum sit, & ratione, per & omnibus legibus per se conscientes; sic patet istis inceptum, certo prelio emere quis potest: in iure jactum alea; item fructus agri invenient, iure: porto in iure tres pœnitentiæ contractus possunt esse approbat, primus quidem 1. s. deput. & secundus vero 1. in nave fl. loc. 1. §. i. p. fl. & p. tertius vero 1. nec empiro fl. de cunctis cap. 1. 11. fl. de hæred. vel act. vend. 1. 23. fl. similiter. item 1. jactum reti fl. de act. empt. 1. 8. fl. de contra. mpt. lib. 17. C. de usit. alius que locutum est: his ergo præmissis, quid sentias audire dabo.

28 ANTIM. Ex his quæ hoc usque ad ducta sunt, facile concire potuerit, quæ de contractu societatis sentit: Dico ergo, pactum non contractum bona fide ipsorum, licet & legatum, nec non ab omni clture labore immunit, & si tres illi contractus successivè, unus post alterum, & simul & conjunctim, & si cum eis contractus cum diversis fiunt: Cum tribus diversi locuti sint fieri postea nemo negavit: cum eodem fieri possit etiam successivè aliqui negantur, ut Panorum, Sotus, Azor, Rebello. Partador. Felic. quos citat Dian. tom. 1. tract. de coött. refut. 30. & p. 1. eum Delugo num. 39. Leonard. quæst. 3. num. 1. citat Raphael. à Turri Gibal. cap. 2. art. 1. cunctis fanellam. Bald. Rosell. Barrio. Joan. à Capillo. Ugolin. Mantic. Cancer. Pist. sed quia hi loquuntur de contractu nudo societatis, subiecto scilicet Alfonso, scilicet Arragon, Bannez, Ferdinandus, Antoninus, Bernardinus, Abulensis, Accioli, Andream, Calderon, Antonius, Gomez, Palac, Rubium, Anguis de Persio, Mercat, Cajetan, & Conradinus à Delugo cum eodem successivè fieri possit dicunt, simul negant denique qui tempore periculi offertantur, Gibal. citat Holt, victoriæ, Pemanus, Biosfeld, Philiac, Malder. simili vero cum eod-

Habent, multi hactenus docvere; en tibi longum etiam clenchum in hac Icheda, erum scimus. Iustus Lefio, Lugo, Diana, Gibalino, Leotard, B. Sancti Gorilli Hostiensis, in lumen, tit. de usur. S. de alio autem casu Albertus ibi allegatus ab Hispano, Andiccas in cap. per restringas de donat. internum & exorem Angelus V. societas 1. §. 7. Syll. v. feitas 1. quæst. 2. Armilla V. societ. num. 6. Diana V. usit. num. 3. Sa. V. contract. num. 21. Mo. in 4. d. 15. quæst. 49. Gabriel in 4. dist. 15. quæst. 1. dub. 10. Medina. instruct. §. 27. Argumentum Roi. in quæst. defocet. Tuler. lib. 5. cap. 41. Lugo disp. 30. de just. num. 41. Molina tract. 1. de jut. dub. 417. Valencia 3. p. disp. 5. quæst. 22. part. 1. Lef. de just. lib. 2. cap. 25. dub. 3. Filius. P. de contract. cap. 17. Ludovic Lopez de contract. cap. 67. Castro Palao de just. disput. 3. quæst. 3. punct. 11. num. 2. Maldonatus 2.2. tract. 5. cap. 1. dub. 9. Layman lib. 3. tract. 4. cap. 20. num. 1. Bonac. de contra. disp. 3. quæst. 3. punct. 11. num. 1. Homob. 2. p. exam. Eccles. tract. 9. cap. 14. quæst. 14. Megala 2.2. lib. 2. cap. 17. quæst. 2. num. 25. Reginald. lib. 25. prax. num. 391. Scornin confut. Pontific. Theorem. 367. Filhoz tract. 34. num. 107. & tract. 35. num. 435. & tract. 38. num. 33. Diana 1. part. tract. 8. retiol. 10. Sicut 2.2. tract. defocet. art. 3. Bernard. Julian. lib. de camb. quæst. 10. num. 9. Marcellus Vetus. lib. 1. cap. 133. num. 21. Ugolin. de u. lib. 55. §. 1. num. 1. Bellon de Potest. &c. lib. 2. cap. 4. quæst. 7. num. 9. & 21. Gibalin. lib. 6. cap. 5. an. 1. Council of contra. p. 3. cap. 11. Grafianus. 1. decr. lib. 1. cap. 119. Maillard. de Poem. cap. 8. in 14. Joann. Benedict. lib. 1. cap. 9. Petrus de Navar. lib. 3. de refut. cap. 2. num. 44. Amor speculi Confess. d. 7. quæst. 18. Thos. Kaspar. in Epist. descrips. a Gibal. cap. 6. tract. 3. cui subscripterunt Lezana, Baldelos, Selenus, Diana, Leonard. quæst. 31. num. 13. Novit. in Man. cap. 17. num. 134. & comment. 20. in cap. Si feneraveris Joan. Baptista. Lupus. Regiam 3. 1. num. 12. Petr. à Perusio. et. de doob. fratr. 4. p. quæst. 1. Purputatus in lib. 1. istud Cod. de part. Panormi. in cap. per illius bonitatem. tract. de Mout. cap. 8. num. 2. Causa. decept. Fuent. tom. 2. cap. 360. num. 19. En. Sylva. Stacia. de commere. §. 3. Gloss. 3. n. 1. M. Manica. de tacit. & ambig. Convent. tract. 1. 2. 6. n. 6. num. 12. Morla. in emporio juris. p. 8. quæst. 25. num. 20. Natura p. 2. cons. 403. num. 1. Simeone Select. lib. 7. cap. 1. num. 7. Ruy. Benito. in cap. per restringas de donat. notab. 6. lib. cum 8. Blisfeld. in cap. naviganti. Palac. de contract. lib. 4. cap. 12. Narbon. ad 1. Hispan. lib. 2. num. 43. Molisel. tom. 3. quæst. 18. & deponit. quæst. 11. num. 41. Valencia citarus. Romanus. Theologus in speciali Congregatione anno 1610. quæst. 1. de controv. dicentiad. deputates. hanc sententiam approbat. dicit. Joann. Echius. in Montalauri. hanc sententiam Bononia defendit. adhuc. Lefius cit. num. 23. hanc passim donec. id prolixum reduci afferit per Italian. Galli. Hispaniam. Germaniam; eandem multe orti Christiani Academie tenent; aliquor vota sub. vota & filio munera diversarum Academiarum. Academ. vid. & apud mehabeo, hic facile. si quæst. defocenda, immo & suffragia innumere. ac. totum omnium generis, instituti, & rationis;

illa autem praxis quotidiana videntibus & probantibus viris peritis, & doctis & probis, ut Lef. Navarr, Scaccia, Valentia restantur, non est parvum momentum: accedit, quod ex Adversariis principiis Rebell. Cajet. Victoria Azor, non audent hanc sententiam damnam, immo Azor quasi suffragati videunt, ac proinde Leotard, cum pro illa citat.

29 PITHANOPH. Sustine quæsto, tot citationibus me obruis, ad rationes veniendum est, ut mutua dissertatione veritas elucescat.

30 ANTIM. Prudenter monuisti, nam luperat adhuc non contentendus recentiorum manipulus: ut D. Bail. in tripl. examin. pag. 433. Bu- sebaum lib. 3. tract. 5. cap. 3. dub. 14. num. 3. A-micus tom. 5. curf. Theol. disp. 24. sect. 2. num. 25. Tannerus 2.2. disp. 4. quæst. 7. dub. 8. num. 208. Gordon. Theol. moral. lib. 4. quæst. 9. cap. 5. §. 2. Basleus verb. societas num. 4. Villalob. 2. p. tract. 26. difficult. 3. num. 5. Covarruv. variar. lib. 3. cap. 2. num. 4. Trullenc. lib. 7. in decalog. cap. 24. dub. 2. num. 1. Marc. Seria 2.2. quæst. 77. art. 4. dub. 2. Tamburin. lib. 8. tract. 3. cap. 8. §. 3. n. 21.

31 PITHANOPH. Satis est, Antime, satis est, nihil restat ferre nisi ut cites Caramuel, Bauni, Escobar, aliaque hujusmodi nomina, hoc tempore adeò agitata & ventilata.

32 ANTIM. Quidni citari possint docti & eruditii autores, non video; qui licet forte in non-nullis bono animo paulo mitius scripsi videantur, hoc certè non facit, quin sua, eaque maxima laude digni sint, pro doctissimis illis lucubrationibus, quibus Theologiam mortalem illustrant; sed hic nec Panegyristam, nec Apologistam ago; unum dumtaxat non omittam, quod vide sis auct. Lef. citatum, scilicet hanc controversiam à Lovanensiis accurate discussam fuisse, & hanc denum sententiam communibus omnium votis probabilem & turam declaratam. Sed jam ad rationes venio. Sit Titius mercator, cui Catus det 100. aureos in societatem, addita affectatione fortis, ac permutatione luci incerti probabilis in certum minùs; suppono autem justo pretio tum affectuari forem, tum lucrum incertum probabile, vel portus illius spem vendi; hoc posito probatur 1. hujus triplicis contractus aequitas: Catus potest alteri quam Titio spem illam suam lucri majoris vendere, & ab altero etiam emere affectuationem, & hoc nemo negat; non Sotus, non Bannez, non Rebellus, non Azor, uno verbo nemo est, qui hoc neget; quia per se ipsum notum est: igitur Catus Titio spem illam vendere potest, & ab eodem emere affectuationem.

33 PITHANOPH. Cajetan. & Conrad. citati concedunt ultro consequentiam, modo successivè id fiat; id est, per tres diversos contractus, quorum unus post alium fiat, Sotus tamen, Aragon & alii negant illam consequentiam.

34 ANTIM. Et hanc evidenter probo; quo- tiecumque aliquis vendit lumen, & emit de suo rem vendibilem, & nulla lege positiva id prohibetur, alter vendere, alter emere potest, & hoc natura lumine, natura nostrum est; sed Catus vendit quod suum est, scilicet spem illam

illam, lucrum illud suum, non aliorum, prorata sortis à se collatæ; & Titius emit de suo, non de alieno; & hoc nulli legi positiva repugnat, ut docebo infra in refellendis oppositis; igitur si Caius vendere potest alteri, nihil obstat, quin Titio etiam vendat.

35 PITHANOPH. Dicunt, si eidem vendat, destruit societatem, & hanc transfire in mutuum, cùm Dominum sortis collatæ à Cajo in Titium assecutum translat.

36 ANTIM. Sustine tantisper; scio hæc ab iis, perperam licet opponi; perperam dico, cùm utrumque falso summum sit: quod nisi meridiana luce clarius à me sit, nullam unquam dictis meis fidem habebat velim. II. Ratio hæc erit, contractus qui per se ipsum justus est, & aliud nullo modo destruit, eidem subiecti potest; sed contractus assecuturionis sortis per se justus est, ut nemo negat, nec destruit contractum societatis: igitur contractui societatis subiecti potest; idem dico de contractu permutationis lucri majoris incerti in certum minus: & loquor ex clausa omni lege positiva, nulla autem haecen sicut:

37 PITHANOPH. Majorem dabunt, sed illico negabunt minorem; immo inde palmarie presentia opposita argumentumducunt, quod repugnat uterque contractus societati, in qua, lucrum incertum, ita & periculum incertum esse debet; & socius non minus damno, quam lucro expeditus est.

38 ANTIM. Probo igitur illam minorem; ille contractus societatem non destruit, qui illam necessariò supponit, quod est evidens; sed uterque contractus annexus supponit societatem, quod manifestum est: nam lucrum illud incertum, quod venditur, supponitur, incertum licet: cùm sit objectum illius venditionis: nec enim venditor destruit suum objectum, sed transferit illius dominium in emptorem; at lucrum illud incertum quod Caius vendit ut suum, oritur ex societate, vi cuius dominium illud, jus illud Caius acquirit; igitur hic contractus supponit necessariò societatem: igitur non destruit illam, idem dico de alio contractu assecuturionis: quia assecutario sortis collata in aliquo periculo posita propter negotiationem, cui ad dicatur, cuius dominium penes Cajum remner, assecutario inquit illa supponit necessariò sortem collatam à Cajo, ad negotandum, remanente penes illum sortis dominio; igitur collatam ad societatem, igitur supponit societatem ipsam; quid quo si evidens est, nisi hoc evidens sit; nempe illi contractus non destruunt societatem, quicam necessariò supponunt.

39 PITHANOPH. In hoc præterim, saltem nifallor, hallucinati sunt, quod crediderint dominium sortis transfire in assecutarem, item quod hæc assecutio non per novum contractum à contractu societatis omnino distinctum, sed vi ejusdem contractus societatis, tanquam conditio apponetur, ad quam Titius adstringetur; item quod certum lucrum viejusdem contractus societatis Cajo promitteretur; cuncta hæc à veritate aliena sunt, ut redit mones.

40. ANTIM. Satis patet, quam aliena; sed infra eorum argumenta diluam: jam vero pergo, & Probo III. virtute primi contractus societatis, manet periculum sortis, & lucrum tantum incertum Caius sperare potest, quid si pote sua industria certus evadat, & sortis & lucri: an propterea ab illo

contractu discedere dicendum est: supponamus, revelationem à Deo hoc scire, sortem scherit tam fore & lucrum certum, v. g. 12. in singula centena: quis ob id destruit societatem dicat? immo ante contraactum, Deus hoc potest revine Cajo: & posita illa revelatione, adhuc justus contrahere posset & societatem inire: igitur certum per se tum lucri, tum sortis non repugnat, & uiu societatis: justa scilicet, id est, quæ fine a terius injuria & damno obvinetur: fed contractum iusta, qualis eslet, si Caius sortem assecutum rellet à Titio, sine compensatione: & hexigat lucrum certum, æquale saltum lucro incerto probabili.

41 PITHANOPH. Hæc à te accipere gratus sum accidit; & jam video, quid Adversarius errorum induxit, cùm enim à contractu societatis certitudinem, tum lucri, tum sortis remotam effellent, non distinxerunt justam ab injusta: ipsius est, Cajo utrumque certumesse, cum Titius daret, at si Caius minus lucrum certum expectat, dum Titius longè major probabile sperat, nulla si injuria.

42 ANTIM. Prævertis IV. rationem: nepe Caius comparata sibi, iusto pretio, sine lucro assecuturio, id est obligatione, quam subiecto Titio, refundendi sortem Cajo, casu quo per & vendita ipse sua lucri majoris probabilis, plus etiam pretio, nullam inferit Titio injuriam: nec enim hi sortem assecutet, accepit tamen subiectum premium assecuturionis: & licet ei um lucrum promittat Cajo, inde tamen referit longe magis probabile. v. g. in suam quisque sortem conferat, & sit probabile lucrum cuique suum. Cajo offerit 15. de suo lucro probabili Titio modis assecutur sua 100. acceptat Titius, inde Titius spem tantum 15. & est certus sortis, at Titius spem in singula centena: utra conditio tibi melius videtur & erunt, qui Caii, erunt qui Titii conditionem optent: nullla igitur Titio fit injuria præ annexionem utriusque contractus, assecutio sortem Caii, sed inde referit 15. in singula centenaria: prætit 5. certa, sed inde referit alia 15. vident, quam si compensatio nullam igitur Caius inferat, inquit am Titio: igitur prædicti contractus cum primo illo coniuncti iniqui non sunt: igitur licet & honesti.

PITHANOPH. Modis scilicet unus post um fiat.

43 ANTIM. Jam descendis in tentacionem Cajetan. expecta tantulum: jam illam exstiterabo, sed prius rationes, quibus hac nostra demonstratur, exponenda sunt. Sit ergo V. ratio, locum aliqua esse potest, in qua lucrum sit certum, immo constitutionibus Apostolicis roborata, sit animo quod officium in Romana curia, cui certi fructus competant, v. g. 10. in singula centenaria: potest Caius super illo officio dare summam pecunie, ea legamus in singula centenaria 10. habeat, immo fidejussionem exigere potest: nec obstat quod fors illi pereat, sed durante societate, ipsum mori contingat: quia va-

ebitis officii ratio id postular; præterea alter socius
etemperit exponitur; igitur certiudo lucri &
fortis ceterari non repugnat; certitudo inquam ju-
da, quæ alii focus nullum damnum, nullum derri-
mentum affert. VI. ratio eodem recedit; nam, sive Ca-
jus emat assecurationem à Titio, sive ab alio, certus
est fortis; si ergo illa certitudo non obest contra-
ctui fociari, nul quatenus vi societas existit, idque
immaneum damnum tertii, cum quo non serva-
tur aquilas, ut patet; cum sit melior conditio illi-
us, qui certos, quam alterius, qui incertus est; nisi ju-
da compensatio ponatur.

44. PITHANOP. Multi dicent, tres illos contra-
ctus successivè, non simul fieri posse, nempe eodem
actu conditions opposita apponi nequeunt; de cer-
to facilius & incerto lucro.

45. ANT. Impatiens moræ idem retrudis; sub
finem dixilem; verum quandoquidem ita jubes,
parvaram, si autem ratio VII. successivè fieri pos-
sunt illi contractus, juste ac sine damno & inju-
ria Timmo equis omnino & justis conditioni-
bus, ut conditio Caii inde melior non sit, quam
Tinigiani simili fieri possunt; probatur consequen-
tias enim cum Cajetano antecedens, non major
damnum, aut detrimentum Titius accipit, si sicut
similis si hanc successivè ut patet; igitur cum
justificare possit initio, justi etiam erunt simul initio,
nisi aliquid vetet, nullam autem esse, compre-
hendunt, & vero hi duo contractus, qui societas an-
tecedens, nullam injuriam continent, ut constat
ex dictis ne pugnant inter se; habent enim rationes
disparatas & diversa objecta; nec unum destruit ali-
ud; nam hinc Cajus vendat spem lucri probabilis
majoris, pro certo minore, nihil obstat, quin emat asse-
curationem fortis sub pretio; vides, quam sint haec
disparatas, si gitur non pugnant inter se, nec etiam cum
locate, quam supponunt, ut dixi, non destruant,
cu sim omnino adjuncta extrinseca; ita ut possint
adesse, velabesse.

46. PITHANOP. Negari non potest quin pactum
solidum contractum differat à contractu soci-
etatis.

47. ANT. Complexum illud ex tribus, dubio
poterat uno ex illis distinguuntur; sic totum à qua-
libet parte differat.

48. PITHANOP. Complexum vocas; igitur tres
contractus distinctos agnoscas, quorum unus fiat
solidum, accedit igitur ad sententiam Cajetani;
modo enim tres successivè fiant, id est unus alteri
focet, etiam immediatè, nihil aliud Cajetanus
dilectat.

49. ANT. Tres volo, sed simul factos; id est,
per unum actum, qui licet unus sit realiter & physi-
cal, invocant, id est tamen triplex moraliter & aequiva-
lenter; per unum actuū possim emere aliquid &
disciplinam alteri donare, aut vendere; dicitur autem
aquaevaleenter & moraliter triplex, quia tria
objecta disparata tendit, scilicet donatio illa, per
quæ Titius Cajo donar coniunctim tria, v.g. do-
nationem, agnum, aequivalenter tribus donationi-
bus, quibus seorsim hac eadem donarentur; pari-
modo contractus ille, quo Cajus confer pecuniam
in societatem, & tradit illam Titio, & Titius assecu-
rato fortis collatam, & certum lucrum emit-
tus pretio, aequivalenter tribus ratione objecti; nam
spondeat, aque si tres contractus realiter fierent,
cum sint tria objecta disparata & realiter distincta;
Cajetanus autem vult tres successivè ex intervallo
annos.

50. PITHAN. Dixisti paulò ante, contra actum so-
cietas supponi ab aliis duobus, & rectè quidem;
quia assecuratio fortis & lucri certi, supponit colla-
tam fortē in societatem; sicut societas contra-
ctus prius initus censemur, igitur per eundem actum
cum aliis duobus fieri non potest; pro his duobus,
nulla est difficultas, quin simul fieri possint; immo
sunt qui unum dumtaxat contractum assecuracionis
esse velint, fortis scilicet & lucri certi.

51. ANT. Contractus assecuracionis non sup-
ponit contraactum societas distinctum realiter &
physicè, sed distinctum moraliter, virtualiter, & equi-
valenter; ut autem hoc paulò accuratius discutiam,
actus internus voluntatis distinguendus est ab ex-
terno; de interno non laboramus; nam perinde est,
sive Caii voluntas per tres actus distinctos in tria il-
la objecta tendat, sive per unum; modò ratione ob-
jecti, hic cordo servetur, ut prius in societatem, tum in
assecuracionem ferri censemur; quemadmodum e-
nī voluntas, si quando per eundem actum fertur
in finem simil & media, prius in finem ferri censem-
tur; nec enim ferretur in media, nisi in finem ferre-
tur; ita prorsus in hoc casu accidit; si enim voluntas
in societatem simil & assecuracionem fertur, prius
ferri censemur in societatem, quam assecuratio sup-
ponit, sicut media supponit finem; deactu igitur
interno non laboramus; quod verò ad externum spe-
citat, vel fit verbo, vel scripto; utrumque successio-
nem dicit; cur enim Caius dicere non potest, trado
tibi hanc pecuniam in societatem, & tu assecuras
mihī fortē & lucum certum, justo pretio totius
spei lucri majoris verisimilis, retentis dumtaxat s.
annuis in singula centenaria: Quid ni Titius reponat
illlico, accepto pactum, nihil vetat etiam hæc eadem
scribi, & ab utroque scriptum firmari; in his, vides,
societatem supponi semper ab assecuratore, tan-
quam primum illius fundamentum; dicitur ergo pa-
ctum hoc per unum actum externum fieri, sive scrip-
to, & stipulatione, sive dicto, quicunque multis part-
ibus constet; id est, multis pactis partialibus; nihil
ergo in his difficile.

52. PITHANOP. Saltem necesse est, ut cuncta ex-
pressè fiant; id est exprimantur, eo fere modo, quo
supra, quodramen in contractu Lugdunensis fori
non sit.

53. ANT. Equidem Delugo num. 47. monet,
magis expedire, ut hi contractus expressè fiant; fate-
tur tamen ibidem sufficere, ut si aut implicitè & vir-
tualiter, ita ut Cajus tradat solum suam pecuniam
Titio juxta morem solitum; id est, eo modo, quo a-
lli tradunt, & pactis solitis; nam perinde est, in ordi-
ne ad judicium prudentum, atque omnia expri-
merentur; pro quo citat Molin. L. c. 11. accedit Gi-
balin. cap. 6. confess. 2. & 3. igitur sive tres contractus
revera fiant, vel simil, vel successivè, sive unus tan-
tum, qui tribus aequivaleat, sive expresse, sive impli-
cite, modò tradantur mercatori pecuniae, juxta mo-
rem fori, iustum dubio procul erit pactum, & suffi-
cit ad intentionem rectam; addesi vis autoribus su-
pra citatis Laym. lib. 3. tract. 4. c. 18. n. 13. Valent. 2. 2.
disp. 5. q. 25. dub. 3. alios fere omnes: nec obest Vul-
garis syngraphæ Cajo à Titio tradita formula; nec
etiam vox praestare, quam vulgo adhibent, qui dant
pecunias mercatori; quia hæc in eo tantum sensu in-
telliguntur, qui tres predictos contractus important;
Ita enim sapientes & probi viri intelligent; & si
quempiam ex iis interroges, qui dant hujusmodi pe-
cunias, aut easdem recipiunt, quid ipsi intendant;
dubio procul omni respondebunt, se id dumtaxat in-
tendere,

ORAT
R. S. I.
S. C. S. C.
T. I. C. 13

tendere, quod viri probi intendunt, & quod justè fieri potest; nec est, quod aliquis dicat, syngraphas nullam expressam mentionem trium contractuum facere, per fraudem & usuræ palliationem; quia sufficit, communem esse omnium mentem ac sensum, hoc pactum ex tribus illis contractibus constare; ac prouide ex communi sensu, syngraphæ illæ eisdem implicitè continere censerunt.

54. PITHANOPH. Iam verò ea tibi obiiciam, quæ contra hoc pactum obici vulgo solent, quæ quām facile sis soluturus, ex iis quæ dixisti, coniicio.

55. ANTIM. Permitte, alias rationes prius adducam. Sit ergo VIII ratio, lucrum, quod Cajus resert, reducitur ad justum titulum; igitur justum est; probbo antecedens, nam consequentia certa est; reducitur ad titulum societatis & negotiationis; sed hic iustus est ad de jure gentium.

56. PITHANOPH. Lucrum illud certum, quod Cajus percipit, reducitur ad titulum venditionis, quia lucrum incertum majus, in certum minus commutavit; igitur non reducitur ad titulum societatis.

57. ANTIM. Immo, nam ideo Cajus certum minus accipit, quia incertum majus cessit; hoc autem incertum 'majus solo titulo societatis nitebatur; igitur certum, quod incerti loco est, ad eumdem titulum societas reduci potest; hinc ratio, IX. cum enim societas subsistat, certè per annexos contractus non destruitur; subsistit autem, alioquin nullum lucrum percipi posset; quod scilicet illius dumtaxat titulo percipitur; quod meo iudicio plusquam evidens est, quod verò societas subsistit, & annexi contractus per se iniqui non sunt, nec illiciti, nichil obstat, quominus cum ea conjungi possint; totum enim bonum est cuius singulae partes bona sunt, nec alteram altera destruit: X. ratio sicut & contractus, qui passim apud catholicos inuitur, cum autoritate Principis, approbatione Doctorum, iudicis senatus, honorum omnium consensu, damnari non debet, etiam si ali quod fraudis periculum afferret, ut ostendunt Bartol. in l. Quis sit fugitius §. labooff. de adi. edict. Tiraquell. l. 2. de utroque retract. §. ultim. n. 12 Navarr. consil. 4. de usibus. Binsfeld citatus q. 10. concl. 3. quibus adde Sa verb. contract. n. 4. in terminis, & alii recentiores; sed pactum trium contractuum est huiusmodi, quod passim in celeberrimis Europæ Provinciis celebratur; immo Lugduni, in qua civitate, teste Navarro, ab ipsa patrum memoria, hæc praxis vigeret; Prætor regius, quem conservatorem vocant institutus est, qui prædicti contractus integrati, & sic contrahentium indemnitat, invigilat. XI. Præcipua vis commercii ubique gentium ex hoc contractu dependet, sive quo vix fieri potest, ut mercatoribus ea pecunia summa lupparet, quam majoris præsertim mercatura ratio postulat, nisi ea aliunde à societatem ineuntibus accipiant; pauci autem cum iis mercatoribus societatem inirent, quorum fidem compertam non habent, nisi fors fortia teatque servarerur, & aliquid lucri certi esset. XII. Lessius non contemnendis argumentis num. 32. persuader, hanc contractus speciem, ad salutem animarum, viduarum, pupillorum, ac totius Reip. utilitatem conferre; cum enim, his prefertim temporibus, rara sit occasio justè collocandæ pecuniae, plerique sanè ad usuras se converterent, nisi hoc genus licetum esset; accedit, quod ipsi mercatoribus longè commodius est, ut pote qui longe majus lucrum inde sperant, & pericula spernunt, quibus sunt assuefacti, ut optimè observat Leotard. cit. u. 15. immo assecu-

ratio illa fortis magni fieri non solet; quia si raris infideli, & parum tutæ, ut fere quotidiana experientia comprobatur, & docent frequentissima predictorum mercatorum defectiones: haec sunt potissimum rationes, omisssis aliis, quibus hæc sententia, non probabilis, quod nemo nisi temere negaverit, recte Gibal. cap. 6. art. 1. n. 5. verum etiam certè probabilis, immo & probabiliter certa comprobatur; propter verò tutum erit, objections, ut vocant, proponere; meum verò, solvere ac diluere.

58. PITHANOPH. Omnia fere adversa partis argu-

menta ex iis, quæ dicta sunt hec utique penitus corruntur; proponam tamen, ne quid in hoc congruum dissimulasse videamur; ab hoc initius duco; contractus illæ assecurationis & certi lucri destruit contractum societatis; hic enim periculum fortissime probabili lucri conjungit; ille verò periculum arceret.

59. ANTIM. Immo supponit, ut dixi; igitur non destruit; sicut contra eū venditionis alicuius rei destruit contractum emptionis ejusdem antecedenter.

60. PITHANOPH. Primaria societatis proprietate singularis illius character est, ut socius æquè loci damni sit particeps, igitur illa conditio apponitur contractui, qua periculum removetur, & secundum lucri, tum fortis accedit, predictam proprietatem destruit; igitur & ipsum contractum.

61. ANTIM. Revera si hæc conditio societatis ipso ponatur, ita ut vi societatis locus securus sit, & ab omni periculo liber, haud dubie contractus destrueretur, & mera fictio esset; at si finitimi alterius contractus expressi, vel impliciti, quicquid tamponat, certè nullo modo destruitur societas, cui hoc secundum pactum extrinsecum est; prior emptio non destruitur per succedentem reditum; neque in hoc est illa difficultas; accedit, quod illa tantum securitas societati obest, quæcumque est, ut suprafusæ probavi; hanc autem iustificare quisimam esse constat.

62. PITHANOPH. Illud argumentum, quodquidem loco adduxi est fere omnium, qui pactum suum contra contractum damnat; propono secundum quod est Sotii; in hoc pacto, dominum fortis translatum mercatorum assecurantem, quia de illa libere disponere potest; igitur est verum mutuum; igitur lucrum, quod indepercepitur, usurarium.

63. ANTIM. Pernego, dopsinum fortis translatum mercatorum, sed tantum illius usum, ad negotium, nomine socii & suo; & si pecuniam illam ad eos usum convertat, haud dubie socio injuriam facit in quo nonnulli luculentem hallucinati sunt.

64. PITHANOPH. Quam injuriam? cum socii nullum inde damnum patiatur, certus luci & sic.

ANTIM. Quid tum? quasi verò is mihi injuriam non faciat, qui remea utitur me invito, licet nullum inde damnum patiar.

65. PITHANOPH. Ita est; sed nunquid sub his contractibus non latent usurae saltus; hoc modo, ut usurae aperitur; immo si hic contra eū usuram acri nulla usquam usura est; quis enim pecuniam suam colloca non posset?

66. ANTIM. Immo via usuris intercluditur; immo hic modus licitus esset, multitudin ad usuras se convertentes; utrum autem omnes usuras falvet, colligere potest ex dictis, & concilere ex dictis; quam multos enim hucusque contractus usurarios damnamus; nonnullos etiam infra damnavit; ad id potest quod dicas, neminem fore, qui suam pecuniam in colligere.

collatione non possit; primò negandum est; multi enim non semper habent ad manum negotiatores; dñs autem non potest nisi ad negotiandum; secundò dñs nullus; multi functiones, qui nolunt; cum enim obstante assecuratione, multa citantur, ideo prædictum pactum damnant; quia supponunt, vi contractus societas, obligari mercatorum ad prædictam assecurationem, vel transferri dominium fortissim assecurantem; utrumque falso esse constat.

71. PITANOPH. Ballamori queritur in iehol. ad canonem 17. concil. Nicæn., usuras prohibentis, falsa interpretatione in eo violatum fuisse, quod de certo lucro pactum fieret, & mercator fortè assecuraret; gloss. in c. plerique 14. q. 3. vult usuram in negotiatio-

ANT. 7. Balaamonis. hominis scilicet schif-
ni committi, cum & pars lucri certi & assecuratio-
nem fortis slocus exigit.

72. **ANTIM.** Balaamonis, nomini sciencie technicæ auctoritas magni fieri non debet, nec vim canonis obtinet, qui uluras dumtaxat prohibet, quæ revera ab hoc pacto abulantur. **præterea** Balaamon non agit de societate, sed de mero mutuo, quo quis dat pecuniam suam alteri, cum certo lucro reddendo supra sortem; quis hoc non damnet? gloria aurea non facit jus, ut recte monet Gibalin. c. i. a. 3. n. 4. hic autem loquitur de contractu mutui, & nullo modo meminit trium contra etiū, de quibus agimus; jura riguntur hinc sententia minime adverlanter, sed potius faveant, ut c. per vestras 7. de donat. inter vii. &

ANTR. Hec facile diluntur, i quidem qua
Caput intendit, tunc geret est, juxta utrum fori,
quem doch. & probi vii approbant; igitur impli-
cit in illis contractu intendit, 2. est modus im-
propriae, loquendi, vulgaris tamen, quo nihil latitud-
ineat, quia nullus illius fori. 3. Ex communii usu,
hoc accipiemus el, & syngraphæ illæ tres contra-
dictus, utrum fori implicant. 4. Lurcum in summa
communione, levendum tantum praefixo tempore,
tius levare, ut cap. viij. 7. de locis
uxor, ubi statuit Innocentius III. potest uxori sali-
cui mercatoris committi, unde salva forte, aliquid
lucrī percipi possit, nisi enī in taliam sortem Pontifex
supponeret, pessimū sane remedium proposito in
commodo p̄scripsisse; scio variè à variis hunc tex-
tum explanari, pro quo vide sis Gibal. c. 3. a. 2. vix ta-
men expositiones hujus textus subsistunt, nisi propo-
sus finis subsistat, dicitur se sit et a secundatio.
XV. *De locis uxori*

73. PITHANOP. Unum est longed scilicet, quod
opponi potest; constitutio scilicet Sixti V. qua
incipit detectabilis, ed ta anno 586, die 25. Oct. br.
In qua Pontificis declarat ultar as, & damnat om
nes pactiones societatis, in quibus fors assecuratur, &
certum lucrum statutur.

7+. **ANTIM.** Nonnullis non parum negoti
hac constitutio facessit; Lessius l.2.c.26. num. 33
vult non esse receptam in Belgio, immo nec vigi-
re in Italia; idem testatur de Gallia G. Balinus
cap. 5.a.3.num. 5 Alii dicunt, Pontificem declarat-
se, illi tantummodo opa in predicta constitutione
damnam iuxta iam per se insinuta & licet essent

45. PITHAN. In contractu societatis jam ex qua-
mipotest, non debetigur mercator socius no-
tiorum gravari; aliquoq[ue] aequalitas tolleretur,
damnum, qui jam per lete insuta & incita enem-
ita. Filiusc[u]s tr.38.c.3.nu[m] 59. cum post illam con-
stitutionem passim hujusmodi pacta celebrerentur,

ut Lissus & Gibal, et tali observant : hoc idem confirmat Comitulus 13. Resp. q. 12. num. 3 ex litteris T. Tusci ad fadarius, quod accepatur ab his, qui

probabnam nullmodo aequalitas tollenda est,
dum tempis ponitur, five dum posita suppo-
sitione, siue successione, quidem tres sit contra-
ris P. Tuccii ad fedis, quid accepatur ab illis, qui
bus cura condenda hujus constitutionis demandar-
fuerat: Delugo demum disp. 30 n. 37. referit D. Toc-

bulam comprehendere solum causas ordinariis d
jure communis, additis majoribus pœnis, quam deci
refert Cherb. in compend. Bull. ad bull. + 45. Sxti V

refert Cherub. in compendo. Bulla. ad. 31. & h
ac postrema responzione prudenter stare possumus.
quamquam ex verbis Bullæ. luculentus sensu exprimimus.
In illa Bulla. quæ fons iuris nominatur.

qui potest novum imponi mercatori, sed novus contractus cum esset, in quo, iusto pretio venditam obseruantur, accepit certum incrementum, et res, vel pecunias alterius tradat, ut forsitan salvi sit id est sub ratione conditione huc contractui appositi.

...et leto, et ambi, et inita societas,
quoniam sicut in rebus in qua primis tem-
pore natura, ut vocant, primum haud dubie illi-
cuit, et naturam societas deinde, et hoc
est, quod est ad hanc interpretationem, qui adiungit
Bullam hanc interpretationem & exceptionem om-
ni quadrate, pro quo citat Lessi, Azor, Ugolini,
M. L. Saccaghi, Marzo, Ballon, M. I. fsc. Narbon-

Maled. Scaccia, Marese Bellon. Molfes. Narbon.
Fillie. Bonacini. Bernard. Justinian. Scott. Molin.
Covarri. Lup. Duard.

Covarru. Lup. D'uard. 75. PITHAN

Digitized by srujanika@gmail.com

75. PITHAN

Dialogus Decimus quartus,

75. PITHAN. Nescio, utrum videris ea, quæ D. Raphael à Turri disp. 34. q. 10. a. n. 36. contra hujusmodi contractus habet, quos in societate dumtaxat cambiorum, ut legitimos admittit, & in aliis negotiis reprobatur.

76. ANTIM. Vidi, non sine aliquo stomacho; statimque occurrit tritum illud, *Clodius accusat machos;* cum enim hic autor in suis cambris & recambis ea defendat ut iusta, & licita, quæ vix ullus stomachus concoquere valeat, & vix primoris labris mutuant nonnulli laxiorum opinionum autores; mirari satis non potui, cur contractus innocentissimus, usurarius illi videretur; variae rationes in mente mihi veniunt; sed prætermitto, ut ad rem ipsam veniam, quid enim tandem pro sua sententia, quam singularem vocat Gibal. c. 4. n. 4.

77. PITHANOP. Quid porro censes de rationibus ab eo excoigitatis; an fortè alicujus roboris sunt?

78. ANTIM. Modici, haud dubie, nihil enim fere assumit, quod falsum non sit. 1. afficeret, in societate, per cambium nullum esse periculum sortis, quod ex natura sua manus campor subire non teneatur; sed qua facilitate hoc ad struitur, eadem negatur, & frequenter constat experientia, nō raro campores aucturam facere pecunias; nec obest, quod pecunias socium suis admixtas habeat; quasi vero alii mercatoribus id etiam non competit; non obstat etiam, quod sublata pecunia, remaneat nomen & jus repetendi; quia si repeti amplius nō potest, jus illud inane profus est. 2. dicit, vix unquam perire sortem, nisi aliqua sit camporis culpa; sed hac supposita, campor circa ullam assecurationem debet locio refundere; 3. igitur per pactum assecurationis, campor ad id dumtaxat obligatur, ad quod jam tenebatur; negatur etiam primum antecedens; 4. spe enim fors perit, nulla moralis culpa camporis. 5. vult, esse potius fidelijussionem quam assecurationem; esto, pactum obligans ad allècutionem, non est iniquus illo, quod ad fidelijussionem obligat; & si hoc non repugnat societati, nec illud etiam repugnabit. 4. Vult, pactum de certo lucro supponere inutrum; Hoc probabis debuerat; sed quod falsum est, vere probari non potest. 5. Negat, unico actu plures actus inter se discrepantes celebrari posse; contractum ex multis partibus constare posse, nemo negat; & sunt totidem contractus aequipollentes moraliter, quorū partes discrepantes. 6. Negat etiam, venditionem in hoc pacto intervenire; quia hæc sine pretio stare non potest; sed quis non videt primum, vendolucrum majus probabile, pro certo minore; enī tibi primum; vendit campor assecurationem, vel fidelijussionem, pro parte lucri probabilis; sed quælo opponet, hæc enim nullam difficultatem patiuntur.

79. PITHANOP. Huc tandem ventum est, ut differentiationem illam, quæ cum illo Doctore cuius supra memini, mihi fuit, discutiamus; sive quælo, me illius personam agere, dum pactum illud trium contractuum illius argumentis impugno; facile dilues; sat scio; non tamen inutile profrui fuerit, hanc discussionem instituere.

80. ANTIM. Expecto impatiens, quid tandem dicatur sis, cum vix cogitanti mihi aliquid occurrat, contra sententiam huc usque propugnatam, quod jam tactum & rejectum non fuerit; sed incipe.

81. PITHANOP. Nihil nisi solers inventum est ad palliandas usuras; sive quælo enim societas, quæ non est; hujus porro actionis autor fuit Doctor quidam Bononiensis, cuius impulsu, Sorbona ab

Echio super his contr. & cibis cōsulta est; que tam non respondit, propter alia negotia, quibus distinxerat; unus Major Doctor Sorbonicus contractum illum approbat, qui tamē nec approbari, nec defendi potest; tum quia est merum figura, tum quia unus contractus alium destruit.

82. ANTIM. Utrum fingas, scio; scio tamen, quod non fingere. qui prædictos contractus neutrum est enim pactum reale, seruum, non fictum & suo initium illæ autem usura, quæ non sunt, nos palliantur, nempe nulla usura hoc pactum inficit; Quod nescio quis Doctor Bononiensis, hujus contractus autor & fuggetor exsisterit, nihil ad rem; Echus Sorbonam non modò consuluit, verum etiam illum pæci justitiam Bononiae defendit, & ejusdem sententia Major Doctor Sorbonicus subscrivit, cuius fanæ autoritas non infimo loco habenda est; que dicis, unum contractum ab alio destrui, jam tamen non semel rejectum est.

83. PITHANOP. Dominum pecunia collateralem societatem à Cajo non transit in Titium mercem; igitur si perit, Domino suo perit, felicitas Cajo.

84. ANTIM. Omnidè, vi primi contractus, dominus non perit, si perit; si tamen secundus contractus cedat, quo Titius sortem Caii assecureret, idque propterio; tunc reverā si perit, Titio assecuranter perit, id est eidem incumbit, tantumdem retinere.

85. PITHANOP. Per hunc secundum primum evanescit, cum diversis uterque voluntariis consistat; nam per primum, Caius vult pecuniam, ut am exponeat lucro & jactura; per secundum, vult lam salvam & tutam.

86. ANTIM. Cajus vult tantum per primum contractum, tradere suam pecuniam Titio ad negotiandum; monetur autem spe luci, & licet videat inesse periculum, non propterea deterratur; licet quantum in se sit, nolit jacturam sortis, quam tamen periculo expositam esse viderit: ut occurrat huic incommode, per alium contractum, prosto pretio, illius assecurationem emit; vult autem in hoc secundo contractu sortis assecurationem; quæ voluntas nullo modo priorem contractum destruit, sed illi extrinsecus accedit; præter non video, cur non possim habere voluntatem, non quidem oppositos, sed disparates de eodem objecto; v. g. pollum emere aliquid ab uno, & illud statim alteri vendere; quatenus emo, volo dominium rei a venditore in me transferri; quatenus vendo, volo idem dominium a me transferri in emptorem; secunda voluntas supponit priorem, tempore scilicet, vel natura; sic Cajus vult primò sortem negotiationi expositam cum periculo, & lucrum incertum ex ea futurum, vult assecurarum a Titio id volente utramque sortem scilicet, & lucrum, idque justo pretio; quid in his quælo est, quod probè ab omnibus non intelligatur? quis enim negat, assecurationem illam esse pretio estimabilem? item hanc illam majoris lucri verisimilis? cur ergo uniusque justo pretio adæquare non potest? igitur per accessionem secundi contractus primum modis destruit, sed intactus manet, ac virtute illius, Caias lucrum referit, quod reverā injustum est; si societas destrueretur, nisi hæc luce meridiano clara sit, quid clarum esse, aut videri possit, reverā.

PITHANOPH. In societate duo saltē locii re-
quimus; unus enim societatem non facit; sed
quando Cajus cedit Titio, quod suum erat,
non est amplius in societate; quam tamen Titius
fols non facit; igitur destruitur societas, accedente
secundo contractū.

93. ANTIM. Miror, hæc ab eo dici, qui rem hanc
intelligit; nepte Cajus per contractū assecurā-
tionem cedit dominium sortis assecuranti, ut Sotus,
& cum eonulli alii perperam dixerunt, sed emit
julgo per assecurationem illam, id est illam obli-
gationem, quæ Titius se obligat, ad refundendam for-
tem, cuius pererat; emit in quam iusto pretio, no-
tahabiles partē luci verisimilis, quod Cajo com-
petit; pā modo, reliquum luci verisimilis per-
mitat in locum certum minus; nisi retineret domi-
nium sortis, & minimum fieri possent; in hoc igitur
inculcater hallucinari, quod credas, dominium for-
tis Titium transfiūti, per contractū assecurationis.

94. PITHAN. Supponamus forem Cai non asse-
curant Titio, sed a Sempronio; per hunc contra-
ctū, Sempronius in societatem substituitur in lo-
cum Cai, igitur Cajus non est amplius in societate;
sed gen dicendum est, si forte ipam Titius asse-
cuerit, igitur in hoc casu solus Titius esset; igitur
societas manet.

95. ANTIM. In hoc etiam erras, quod credas,
Sempronius societas participem fieri, per assecurā-
tionem, quod salissimum est; nihil enim habet in
societate, telicet in force; sed pro ipsa assecuratione,
julgo primum recipit; hinc reverā subtilit̄ argu-
mentum illud; quod vel inde in firmare voluisti; scili-
cer Cajusque pacifico posse pro assecuratione sortis,
cum Titio loco, & cum Sempronio: Itaque
quemadmodum perduo actus, possunt ab uno em-
ate, & atque venderem aliquam, ac prōinde
volorem illam, neam esse, & non meam; meam
sunt querens emo, non meam verò, quatenus ven-
do; ne secundus actus destruit primum, sed suppo-
nit; idem prouidendum est de contraactū societatis
per pōre, saltem natura, & de contractū asse-
cutionis posteriori; nempe Cajus per primum,
vnde societate in re cum Titio, ac prōinde pro rata
in potest & jactura venire; per secundum ve-
ro, vultedate Titio partem luci verisimilis in ju-
stum primum assecurationis, id est, pro illa obliga-
tionem Titius sponte suscipit, resaciendi for-
ten, ad quo pertinet sic vult subire jacturā pericu-
lum, cum spē majoris luci, tum cedit spē majoris
lucis, removendo jacturā periculū; quid quā-
dā?

96. PITHANOPH. Scilicet ad censum utrumque
redimibilem, ut vocant, qui sanè non parū negoti-
tii nobis faceſet, cum expreſſe constitutioni Pii V.
omnino repugnet.

97. ANTIM. Crede mihi, jura huic sententiae
minime adverſantur; sed potius eidem faveant; prae-
terim famosum illud cap. *Per vestras.* Nemens sancti
Pontificis inanis indereddatur; quidquid sit, si
non faveat, saltem non obest; hāc igitur controversia
terminatā, ad aliam veniendum est.

98. ANTIM. Scilicet ad censum utrumque
redimibilem, ut vocant, qui sanè non parū negoti-
tii nobis faceſet, cum expreſſe constitutioni Pii V.
omnino repugnet.

99. ANTIM. Crede mihi; res adē difficultis non
est, ut arbitraris, fateor non nihil nodi inesse; non
tamen Gordii, sed qui brevi ratiocinio solvi queat;
ne autem in incertum feramur, natura censū prius
statuenda est; hac enim semel constituta, cetera fa-
cile definiuntur.

100. PITHAN. Restraita est; census enim vel sumi-
tur pro jure pensionem aliquam percipiendi, vel pro
ipsa pensione, vel pro contractū quo penſio illa com-
paratur; est autem alius reservauitus, quo quis reſer-
vat ſibi pensionem annuam ex re, cuius dominium &
ufum alteri tradit; alius confignativus, quo quis ex re
alterius pensionem percipit; & hic triplex est, rea-
lis scilicet, qui super aliquate constituitur, & perit,
ipsa percidente; personalis, super persona; mixtus su-
per utroque; illa verò penſio, vel in pecunia, vel in
alia re confilit; v. g. in fructibus; idque vel in per-
petuum, vel ad certum tempus, pro diverso denique
pacto; ita ut vel redimiat altero, vel ab utroque,
vel à neutro poſſit.

101. ANTIM. Obiter attigisti omnes censū species:
cum sumitur pro jure predicto est census formalis;
materialis verò, cùm pro pensione; effectivus demum

cum pro ipso contracto; pecuniarius, cum pensio solvitur in pecunia, Vitalitus cum vita illius qui pensionem percipit, terminatur: de censu reservativo, nihil est quod dicam, cum ad presentem controversiam non pertineat; igitur de configutivo dum taxatho loco disputamus; & primò quidem, seclusa omni lege positiva; ut videamus, quid licet, quid non licet; attento jure naturali; tum deinde conditions per legem positivam appositas discutimus: itaque census consignatus est jus percipienti certum redditum annum, super re, aut persona alterius, legitimè constitutum.

103. PITHANOPH. Sed an forte dici posset magis appositè causa illius juris, scilicet contractus ipse, quo jus illud creatur.

104. ANTIM. Nonnulli fuses disputant de hoc argumento; sed frustra, meo iudicio; quid enim referet, si contractum ipsum definias, siue jus illud, quod ex tali contractu nascitur: differt autem à Feudo, & Emphyteusi; quia in his, dominium directum manet penes illum, qui pensionem annum percipit; idem dico de locatione; item ab usufructu, quia usufructuarius rem naturaliter possideret, secus censuista; illum sic voco, qui pensionem percipit; præterquam quod hic certum redditum habet, ille incertum; dicit etiam à pignore; quia fructus pignoris computantur in sortem, non verò in censu; item à venditione fructuum, qui sunt incerti, item à mutuo, in quo nihil supra sortem exigunt potest.

105. PITHANOPH. Nonnulli addunt unum, quod omisisti, dicunt enim, *jus percipiendi ex re frugifera*.

106. ANTIM. Hæc vox *frugifera* potest apponi, at hæc omittatur, nullum propterea virtutum definitio inde contrahit, ut rectè observat Gibal. post Leotard. q. 42. n. 8. si enim ex illa re redditus percipitur, hi chaud dubiè ex illa provenient; igitur frugifera esse oportet.

107. PITHANOPH. Quid si ex persona, non ex re? an propterea censu non erit?

108. ANTIM. seclusa lege positiva, qua id prohibeat, non video, cur ex persona percipi non possit, modò illa sit fructifera, id est, sua opera & industria id lucri faciat, cuius pars in pensionem debitat eam; nam multi sunt qui longè plus ex sua industria, arte, opera referunt, quam ex fundo, vel domo; quidni ergo census super re adeò fructifera constitutur? si tamen res illa omnino steriles evadat, seu pereat, item persona inutilis ad lucrum, census haud dubiè perit; quia nihil est, unde prædictus redditus percipiatur; nihil, in quo census fundetur; sed de censu personali, nisi secus jubeas, paulò post agemus.

109. PITHANOPH. Justitia hujus contractus in dubium revocari non potest; præsertim cum Apostolicis constitutionibus innatur, scilicet Martini V. Calixti III. Nicolai V. Petri V. Gregorii XIII. adde communem Christianorum usum; cum enim jus illud sit pretio estimabile, non video, cur justo pretio emi non possit.

110. ANTIM. In censu non est pura & absoluta venditio; quod enī verò & absolute venditur, redimi deinde non potest, nisi primus emptor ultrò consentiat; at in censu, censuarius, sic eum voco, qui pensionem solvit, potest redimere jus illud, quod census sibi comparavit; restituta scilicet eadem sorte.

111. PITHANOPH. Quid quælo necesse est, ut sit ali-

qua res fructifera ex qua prædictus redditus percipitur; cum res illa, vel illa redditus non ematur, sed ad redditum undecumque proveniat.

112. ANTIM. Cūm jus ad redditum Censuista hoc contractu sibi comparet, illum redditum esse cessest; alioquin nullum jus esset; igitur vel industria, labore, arte Censuaria, vel ex aliqua re frugifera nasci debet; si enim nihil est, nec per industria, nec res ejusdem frugifera; undeque pensio illa solvetur?

113. PITHANOPH. Sic egregie omnis ultura labes abstergi posset; nam qui dat pecuniam, dicit se mutuò non dare, sed ad censum; v.g. datumnum alteri, si dicet à se jus emi ad pensionem annum 50. nummum.

114. ANTIM. Quisquis hoc reverè fecerit, mutare primò non dicunt; quia mutuator post deinde repeteret sortem; cum tamen hoc calcas repeti non possit à Censuista; præterea, quisquis lege pecuniam suam alteri tradit, amens profectum, nisi fecit hunc solvendo esse; vel quia ex bonus ventus percipit; vel quia sua industria & arte, scilicet obtainere potest; igitur non video, carthaginem fieri non possit, seclusa scilicet lege positivæ proh bente.

115. PITHANOPH. Sed posito, quod censu trimque redimilis sit licitus, seclusa scilicet lege positiva, certum mihi videtur, omne mutuum in consum facile converti posse; dicet enim Titius Censuista qui dat 100. hoc pretio emi à se 106. post annū solvendā.

116. ANTIM. A nonnullis hujus pacti equi ultro conceditur: èò tandem ventum est, Pithanophile; sed vides, esse merum ludibriū, & merita ut ajunt, palliationem mutui; nam qui quis datum 100. præfixo anni termino, transfert dominium hujus pecunia in mutuariū; jus tamen acquirit repetendi 100. post annum; hoc pactum haud absimili ratione venditionem vocare possem, cum Titius acquirat jus illud, idque pretio traditæ pecunia, eidemque igitur restat, quia jure emat, id post annum percipienda, præleni pretio 100. traditorum; an forte 100. anno 1660. adæquat valorem 106. anno 1661. suppono enim nullum subfälle periculum, nullas expensas faciendas, & nihil laboris & operæ desiderari ad exigendum post annum 106. novum sicut venditionis genus, in quo, præsumptum traditæ pecunia, nihil appetit; quid enim amabò Titius emit illis 100. traditis? jus forte, in quies, ad repetendum 106. post annum; jus reverti in jutulū; quasi verò 100. adæquate possint 106. præreū supponamus, esse merum mutuum; nunquid jus illud acquirit, repetendi scilicet 100. igitur autem est empio; quid monstri? quasi vero, mea pecunia emam meam pecuniam; nec enim potest mihi ad rem, nisi simul ipsa res ematur; igitur donec 100. traditis, emo jus ad centum restituenda, emo pecuniam pecunia, eamdem scilicet eadem; aperte hæc monstra, aut saltem nugas, nempe veritatio supponit duo distincta; scilicet pretium & rem venditam à pretio distinctam; hic verò est sollecititia & illius creditum, quod reverè eadem pecunia emptum dici non potest.

117. PITHANOPH. Tenes igitur, censum trimque redimibilem iniquum esse, seclusa etiam lege positiva; sed reverè multi refragantur; et enim contractus cum pacto de retrovendendo aliquid utriusque licitus est, cur non census utrumque redimibilis est?

123. ANTIM. Exspecta parumper; paulò post
nomen meum aperiam; nihil adhuc cogit; ut au-
tem hoc nodus solvatur, doctrinam Eminentissimi
Dilecti qui accessandam esse putarent; vult e-
st, censualem contractum quasi ex duobus
componit; prius uel, quo censuista emit partem
fructuum rei fructiferæ, cuius dominium est penes
censuistam; Partem inquit aliquotam, v. g. ter-
tiam partem fructuum talis prædii: sed quia hi fru-
ctuissent sunt, certo pretio & iusto censentur;
angusta ceterum lucrum in certum commutatur;
vide, nihil, duplicum contractum; in primo e-
mitur pars fructuum aliquota, sed incerta v. g. tercia
particulum aliquo justandi, sed incerta; in secun-
da rem, in aliam certam commutatur: hoc autem
potest, si nulla res frugifera; id est, si
nulli fructus, qui certè ex aliqua causa prove-
nient, scilicet ex religiosa.

124. PITHANOPH. Est igitur ad instar census
cujusdam vitaliti.

125. ANTIM. Ejus naturam imitatur, in eo, quod
morte extinguitur; ab eo tamen differt, quod cen-
sus vitalitus morte censuista; personalis vero,
morte censuari terminatur.

126. PITHANOPH. At ni fallor, suprà dicebas,
quempiam data pecunia emere jus ad certam pen-
sionem annuam, eâ lege, ut sortem repeteret non pos-
sit ab eo, qui solvit pensionem, quam tamen hic, si ve-
lit redimere potest; cur ergo dicas terminari censum
illum personalem morte censuista.

127. ANTIM. Utrumque dixi; nec unum cum a-
lio pugnat; quia cum census in re frugifera, vel in-
dustria persona constitutur; ubi, vel res frugifera, vel
industriosa persona definit, revera censum desi-
nere oportet; alter vero contractus forte census
non est, sed aliud in nominatus, partim ex censu, par-
tim ex venditione constans, licet ab utroque differat;
convenit cum censu, in eo, quod pecunia traditâ, jus
ad pensionem annuam acquiratur; differt autem à
censu, in eo, quod censuista in re frugifera, vel indu-
stria persona constitutus, quod alteri non competet;
convenit cum venditione, in eo, quod jus illud em-
matur; differt ab ea, quia contractui venditionis
apponi potest pactum de retrovendendo, quod huic
contractui apponi nequit.

128. PITHAN. Capio, sed an forte contra censem
illum licitum esse putas, cum redditus intra aliquot
annos sortem ipsam superent.

129. ANTIM. Licitum puto per se, seclusa scilicet
omni lege positiva; nec obstat, sortem ipsam à redi-
tu superari; quia hoc omni venditioni competit;
nam post aliquot annos, fructus superant pretium rei
venditæ; idem deceniu dictum sit.

130. PITHANOPH. Sed cur pactum apponi non
potest de retrovendendo, ut in aliis venditionibus.

131. ANTIM. Quia tunc esset merum mutuum u-
suarium; id est pactum, quo mutuator acquirit
jus repetendi sortem cum lucro; nec enim aliter
mutuum usuarium definiri potest; nisi dicas, esse
contractum, quod unus alteri pecuniam cum domini-
nio ad tempus praefixum tradit, & acquirit jus repe-
tendi elapsi tempore sortem integrum cum statuto
lucro; hinc dixi suprà, non esse meram venditionem;
quia merare venditioni pactu de retrovendendo appo-
ni potest; hinc prædictus contractus à mutuo distin-
guitur; quo scilicet acquiritur jus repetendi sortem;
cum tamen vi hujus contractus, repeti non possit; sed
tantummodo lucrum; itaque hic contractus con-
venit cum mutuo, venditione, censu, quod pecunia
tradatur, ejusque dominium verè transferatur; con-
venit cum censu personali, quod is, qui solvit pen-
sionem, cogi non possit ad redimendum; cum reali
vero, quod sit perpetuus, nisi is, qui solvit, redimere
velit; cum utroque quod acquiratur jus ad lucrum
annuum; differt autem à mutuo, quod is, qui dedit
pecuniam, lucrum annum exigat a censu personali,
quod sit perpetuus; à reali, quod ad redimendum
cogi non possit; ab utroque, quod res frugifera non
supponatur; à venditione, quod venditor re-
dimere possit, si velit, sine pacto de retroven-
dendo.

132. PITHAN. Restat mihi unica difficultas; ni-
hil enim vetat, pecuniam mutuo dari, ut pars illius

C 6 2 pñf

præfixis terminis restituatur; v.g. Titius dat mutuū centum nummos Caiō, cā lege, ut singulis annis solvat 10. nemo neget, esse verum mutuum; ac proinde nihil posse percipi suprà sortem; igitur prædictus contractus verum mutuum est, in quo mutuarius singulis annis partem sortis solvit; igitur ubi sors adæquata est, si quid ultra exigatur, ulura est.

133. ANTIM. Acutē omnino, hoc tamen argumentum contra omnem censem æquè militat; fato, mutum hac lege fieri posse, quæ sanè mutuatio maximè faveat & mutuatori incommoda sit; præterim si quinq; tantum ex 100. singulis annis hic repetere possit; sic enim intrà viginti dumtaxat annos 100. solverentur, quis amabō hac lege mutuū dare? non negotamen, hoc fieri posse, & in hoc casu, suprà sortem, nihil exigi debere; at hoc idem materiale sub diverso formaliter esse potest, ut sic loquar; sic dum Titius dat mutuū pecuniam Cajo, à quo recipit pignus frugiferum, vel tradit eamdem pecuniam, emitique ab illo idem pignus, utrumque est idem materiale, sed diversum formale, id est diversa intentio, diversum motivum, diversus contractus; quis enim neget, diversas esse voluntates, in utroque casu; in primo Titius vult transferre pecuniam suam cum dominio in Cajum, & acquirere jus repetendi, accepto pignore, cuius fructus in sortem computare intendit; in secundo vero Titius vult tradere pecuniam & nunquam illam repetere, sed illius loco rem illam acquirere; quis neget voluntatem mutuandi differre omnino à voluntate emendi? itaque si Titius velit dare mutuū 100. hac lege, ut Cajus singulis annis solvat tantum 5. in sortem computandos, erit contractus mutui; si vero traditæ pecuniae pretio vult emere jus exigendi s singulis annis, abdicato omni jure repetendi sortem; id est, si vult communare prædictam sortem, in prædictum jus; revera non est contractus mutui, ut constat; differt enim una voluntas ab alia; igitur & unus contractus ab alio differt: accedit, quod cum mutui contractus tali modo non fiat; licet enim per partes nonnunquam sors exigatur, ex pacto, non tamen per vigesimas tantum partes, seu vigesimas quintas; at in hoc contractu vix 100. datis emitur jus ad 4. annua; suppono enim iustum premium dari: & vero cum jus illud exigendi pensionem annuam sit pretio estimabile, quod nemo negat, quæro, quanti si jus percipiendo 4. annua; demus adæquari à 120. igitur traditis 120. in premium æquale & justum, justè emo jus illud percipiendi 4. annua.

134. PITHANOPH. Haud dubie rem evicisti; sed forte propter periculum palliati mutui, hic contractus illicitus censendus est.

135. ANTIM. maximè discrepat à vulgari mutuo, in quo remanet jus repetendi sortem; cum tamen vi hujus contractus, repeti non possit; quemadmodū ille, qui vineam emit, pecuniam pro illa traditam repetere non potest; nulla igitur mutui palliatio timenda est; hac enim omnino modum ferè similitudinem supponit, qualis revera esset, si cogi posset Caius ad redimendum; tunc enim illius mutuum palliatum; seclusa igitur lege positiva, certum mihi videtur, prædictum contractum legitimum esse.

136. PITHANOPH. Recte mones; & prudenter legem positivam secludis; puto enim per constitutum

tionem Pii V. de qua infra, hoc contractus geno prohiberi; sed antequam ad alia disputationem convertamus; quæro exte, utrum penso, quæ ex cœli personali percipitur, illâ major sit, quæ per hunc contractum innominatum statuitur.

137. ANTIM. Quis non videt, majorem esse v.g. Titius dat 100. nummos Cajo in censum personalem, morte Caii terminandum; pro diversi Caii aetate & valetudine, penso major, vel minor statuitur; ut in vitali; supponamus pensionem 8. annorum esse justam; certè in aliis contractu penso iusta adæquari debet pensioni justæ summa in censi reali, empto 100. nummis, quem quidem Caius redimere possit, si velit, non rati cogiad redimendum; ac proinde hac iusta pensio erit 4. annorum; in nostro contractu idem dicendum est, cum in utroque bona Caii hypotheca esse possint.

138. PITHANOPH. Scire aveo, utrum hoc pactum proprio contractu apponi possit; ut scilicet illa penso nunquam redimi queat.

139. ANTIM. Quis hoc vetat? seclusa felice lege positiva; tunc enim erit mera & absoluta vestio; in qua, neuter retrocedere valer; idem censi dictum esse puta; quid enim obstat? nihil prorsus, nihil saltem obstante video; nempe a tradito justo pretio, hac lege prædium alternum, ut redimi deinde, si nolim, non possit, ita haec lege jus ad partem fructuum ejusdem prædii, vel ad pensionem annuam æquivalente, tradito iusto pretio, emo, ut venditor deinde si nolim, redimere nequeat; quid enim amabō justius? quid equa contractu venditionis absolute? unum tamen observes velim; si pactum hoc contractu, vel celi apponatur, carius vendi jus illud, ad pensionem annuam; nempe obligatio illa qua venditor se obligat, ad nunquam redimendum, est pretio estimabilis; igitur si jus ad pensionem annuam redimibile, nummorum vænit centum nummis; jus ad eandem irredimibilem 120. v.g. justè vendetur; idem de contractu nostro dicendum est: sic in causa personali, jus ad eandem pensionem annuam & nummorum justè venderetur 50.

140. PITHANOPH. Cuncta hæc probè inter se conveniunt; unum addo, si per te mihi licet, dato scilicet, & non concessio, censem realem utrumque redimibilem, legitimum & iustum esse, jus ad eandem pensionem annuam 4. nummum carius emendum esse, ut iustum sit premium, v.g. 120. eodem scilicet pretio, quo census realis irredimibilis sibi emeretur; nam Titius prater jus ad prædictum pensionem, emit obligationem Caii, qua licet obligatur ad nunquam redimendum, si velit idem Titius, in censi utrumque redimibili; utraque obligatio æquali pretio estimabilis est.

141. ANTIM. Egregie, tantè est, cogi ad redimendum, quanti cogi ad non redimendum; utrumque æquè molestum est; igitur æquè æstimabile.

142. PITHANOPH. Jam ad alia venio; si ut men prius monero, contractum illum, ut vocat, innominatum, quo erit utruskam ad pensionem annuam in perpetuum, quamdiu scilicet venditor non redimit, ab aliis omnibus censem personaliter dicci; scio, cur censem non voces, ut scilicet ad ducta definitione consulas, in qua, censem designatur constitui superfrugifera, at in hoc contractu, nulla res frugifera supponitur, & sola res

De Censibus, &c.

305

dicitur inde nascitur; præterea cum Eminentissimo
Delio confere videris, emi reverâ patrem fructuum,
vulnus facit, & petalum contraatum, incerta hæc
interventum penitentem commutari: quod licet aliqui
interventum amittant; quia, inquit, efficit illius fructus, fal-
lum venenum; quia usus fructus extinguit morte u-
tentiad; agitur ut illi nullus fructus emi possunt,
ut certius esse non putas; ut tamen cum multis
legimus, vocemus hanc contractum censem
penitentem perperum, quo feliciter emitur ius ad
etiam penitentem annuam, nullo alio addito;
alius vero quem personalem vocasti, vitalitatem di-
cessus.

44. ANTR. ut etiam per eum quodammodo mithi esse patet: modò deinde va-
cans censum species distinguantur: hic autem dividitur
diminutus & perlonatus: uero que in perpetuum
& omnibus: utque perpetuum in redimibiliem & ir-
redimibiliem, felicitate a venditore: realis porto redimi-
bili, vel etiam irreducibili, vel tantum a ven-
ditore virtus denuo duplex est: alter, qui vita
meritorum, alias qui venditoris vita terminatur: hoc
tinent, in quibus justus census constitui potest. Pro-
hit videri potest G. bal. a. 12. in confessariis: item Leo-
nard. q. 45. 46. 47.

145 PITHANOPH. Dixisti, censem realem pe-
rite: per eum te frugifera super qua constitutus es,
recte quidem: sed si centuriarius omnia sua bona cen-
sui prædicto subjecerit: an forte per eum bonorum
parte, censem perfire necesse sit?

147 ANTIM. Scelosa lege positiva non video, cur omnia sua bona indeterminatae censuratio sub-
sistere non possit, & census non permaneat bonorum
parte pareante, modo proventus residui suffici-
ant ad solvendam pensionem; ita enim omnia bona
subjiciuntur censui, ut singulae partes tum colundantur,
tum leborum subiectae sint; ita communiter Doctores
vide Gibal. c. a. 9. n. 16, qui citat Conrad. Medin.
Salon. Tolent. Set. Salaz. Philiarc. Malder. Reginald.
Molles. Lugo. Castro pal. Covarrub. Gaill. Roderic.
Felician. Sarmient. Scott. Duuard. Leotard. q. 58. n.
39. qui praedictos citat. Azor. Grav. Petr. de Gregor.
Decian. Valalc. Burlat. Federic. Martin. Merend.
licet etiam censustate fiscausulorem exigere a censua-

114 PITHANOPH. Non defunt tamen diffi-
cilem est huius modis; sed profectò singularem vim
no faciat in censu; & sola illa responsio omnia ap-
plicatur, quod iustus census iis omnibus mo-
deretur possit, quibus dominatus quodlibet ju-
dicio accipitur: de his modis fale & accuratè
Lestad. q. 43, per totam, & post illum. Gibalinus
autem, neque his diutius haerendum puto statu-
natur regula generali, quia verò de titulo em-
pore, Theologi & Canonista potissimum dispu-
tando de illo tantum inde loco disputamus; & pri-
mogenitum de censuali, qui in re frugifera constitui-
tur, non ait, quemam esse possint res illæ, super
qualesvis census perpetuo constitutur.

44 ANTIM. Quis hoc nescit? Primo sunt im-
menses continentia soli; v. g. vineas, prædia,
villæ, cohæderantes ad eam, &c. &c. &c.

148 PITHANOPH. Sed his levioribus omis-
sis, quæ facile quisque intelligit; Quæro exte, u-
trum fecula lego positiva, ac præfertim constitutio-
ne Pii V. censu utrumque redimibilius iniquus sit ex
naturæ rei v. g. Titius dat mille Cajo, quibus emit-
tus ad pensionem annuam 50. super tali prædio, ea
lege, ut Cajus redimere censem illum posset, si
velit, & ad redimendum cogi possit etiam invitus;
videtur enim per utrumque conditio; cum uter-
que cogere alterum, & ab altero vicissim cogi
possit.

149 ANTIM. Prudenter seculidis legem positivam, nam hoc pactum per constitutionem Pii V. expressè prohibitum est: spéciata igitur rei natura & per perspicuum duntaxat rationibus moralibus & Theologicis, rem hanc definiti postulas: magnum est, quod petis, in quo Doctores non convenient, multi asse-

runt, esse pactum usurarium & hoc pacto addito, censum in mutuo converti. Leotard. q. 68. n. citat multos, Sot. Covarruv. Navarr. Cencium, Virgin. De Boccat. Lop. Felician. Roderic. Binsfeld. Mastrill. Hofman. Duard. Justinian. Ugolin. Mantic. Petr. de Gregor. Rot. apud Seraph. decis. 1006. Gaill. Mainard, qui vult hoc exploratum esse. Addit. Wadingum tract. de contract. disp. 6. dub. 8. §. 3. non derunt alii ex recentioribus, qui hujusmodi pactum illicitum putent, seclusa etiam lege positiva.

150 PITHANOPH. Multi sunt, ne quid dissimilem, qui pactum illud iniquum esse dicunt; nullum tamen legi, qui oppositam sententiam, attento dumtaxat iure naturae, temperariam, damnandam, improbabilem esse dicat; unde perspicue deducitur, opinionem illam, que hujusmodi pacta damnant, certam non esse, sed tantum probabilem.

151 ANTIM. Recte dixisti, opinionem illam, que censum ilium realiter utrumque redimibilem ab omni iure & injustitia labore liberat, seclusa omnili lege positiva, nullo modo damnandam esse, sed esse vere probabilem: cum & præstantissimorum Doctorum autoritate miratur, & firmissimis rationibus demonstretur; & ea, que contra opponuntur & opponi possunt, nullo negotio diluantur: dixi censem realem; nam de personali leteus sentio: dixi, seclusa lege positiva; scio enim, hujusmodi pacta per constitutionem Pii V. prohibita esse; & ut ab autoribus incipiamus, en tibi fatis longum illorum Elenchum, qui hujusmodi censem approbant. Major in 4. dist. 15. q. 43. & 44. Gerson de contract. prop. 19. Gabriel in 4. q. 12. a. 2. concl. 4. Conrad. de contract. q. 84. Malderus 2. d. 230. tract. 5. c. 5. dub. 11. Tanner. 2. 2. d. 4. q. 7. dub. 4. Less. lib. 2. cap. 22. dub. 10. Salas de cens. dub. 2. Joan. Medin. quest. ult. de cens. seu q. 15. de usur. dub. 2. & 5. Valentia 2. 2. disp. 7. q. 22. punct. 6. & quest. 25. punct. 2. Molin tract. 2. disp. 377. Laym. lib. 3. tract. 4. cap. 18. num. 5. Hugo. disp. 27. n. 122. & disp. 26. num. 102. Castro Palao. disp. 6. punct. 24. §. 4. num. 2. Gibalio. l. 6. c. 6. a. 27. confess. 3. Frid. Ric. Martin. de jure cens. c. 6. n. 248. Diana part. 3. tract. 5. resol. 75. Leotard. quest. 68. n. 4. pro hac eadem sententia citati possunt illi omnes, qui præter jam citatos, approbati contractum cum pacto retrovendendi, ut Covarruvias. 1. 3. variat. c. 9. qui citat Alexandr. Immol. ut paria sint, inquit, contiuentium iura; item Tiraquell. tract. de retract. convent. gloss. 2. n. 70. 71. &c. Azorp. 3. 1. 8. c. 12. Joan. Bapt. Lup. citatus a Leotard. n. 5. Cajetan. in sum. V. venditio Toletus in sum. 1. 5. c. 45. qui citat Sotom. Buitenbaum. l. 3. tr. 5. c. 3. dub. 9. Reboll. de oblig. p. 2. 1. 10. q. 8. licet q. 7. negare videatur; Sylvest. V. usur. 2. qu. 19. Bauu lib. 1. de contract. q. 20. Gordon. Thol. moral. lib. 4. q. 7. dub. 3. Amicustom. 1. disp. 32. sec. 5. n. 75. Trnl. tom. 2. lib. 7. cap. 20. dub. 24. Bonacina disp. 3. quest. 2. punct. 7. s. 1. n. 4. Tannerus citatus n. 128. citat Aragon. q. 78. a. 4. Anchastano. confil. 30. Barn. 2. 2. tom. 2. q. 78. a. 4. dub. 2. vult, pactum hoc esse licitum, modo pretium justum sit, & non obligetur persona venditoris, sed tantum res, super quam census est constitutus; quod certe minus faver venditori; idem ex Orellan. & communii Thomistarum docet Petri. Ledelm. in sum. p. 2. tract. 8. c. 24. concl. 4. Hinc Valentia. Salas, & alii castigant Covarruviam, quod admittat hoc pactum in emptionibus aliarum rerum, damnet vero in emptione census; sunt enim repugnant a Emmanuel Sa non audet hoc assertere, scilicet propter Bullam Pii V. Gregorius de Valent. supra

census alteris, hanc sententiam, que censem unum, que redimibilem adstruit, seclusa facter Bulla Pii V. a multis Theologis Romanis, 1581. in consultatione cuiusque interfuit, ut probabiliter approbatam fuisse nonnulli ex supra citatis ut Lessius & Leotardus virorem esse dixerint; haberentiam ex I. quod finale q. 22. ff. de ædilit. edict. & exc. ille vos de pigmento & Panorm. ibi.

152 PITHANOPH. Justum premium hanc dubitare supponit; ut autem iustum sit, non credis, opinor, censem ad nutrum dumtaxat emporum, & censem utrumque redimibilem æquali pretio emi posse, nempe maius premium census utrumque redimibilem postulat.

153 ANTIM. Haud dubio: nempe illa obligatio, que venditori Cajo imponitur, ad redimendum censem, ubi primum Titius emperor voluerit, et ipsius estimabilis sunt autem quatuor pacta directa: primum est quo neuter, altero invito redimere possit, secundum, quo Caju venditor, vel censor redimere possit, etiam invito Titio empropter terius, quo Titius invito Cajo, quartum, quo ueretur in altero, secundum pactum maximè faver Cajo venditori, tertium empropter, primum & quartum sequuntur utrique favent: igitur si secundum pactum, pretium minimum erit, si tertium, maximum, primum & quartum, medium, idem igitur prius census est, si utrumque redimibilis sit, favent, que itredimibilis, ut citati autores prudenter observant.

154 PITHANOPH. Ubi vero Cajo redimere cogitare censem utrumque redimibilem, vel ab emporite tantum redimibilem, quo amabò pretio redimere.

155 ANTIM. Nonnemo putat, minore pretio redimendum esse, quam vendiderit, v.g. si justum in censu utrumque redimibili, vel utrumque redimibili emitit; vel 30. illud jus redimerit tangit. 20. id est eodem pretio, quo vendidulus in censu venditoris tantum redimibili; ego tamen existo, eodem pretio redimendum, quo venditum fuit, vel potius quo tunc vendetur; qui cum illa plurius estimetur propter obligationem a venditore contractam, ut carius emitur, ita carius redimetur; nam idem manet, igitur si emitit 25. quantum estimatur, etiam 25. redimendum est, neque in hoculla est difficultas.

156 PITHANOPH. Sed queso, expone rationes quibus aquitas hujus contractus, tecluca censu omni lege positiva persuaderet; nec enim credor hæc temere à te addiri.

157 ANTIM. Crede mihi, iis rationibus hæc pacti iustitia demonstratur, qua rem omnino confundunt. 1. illud pactum, quo census utrumque redimibili statuit, non collit rationem census, nec collitur census destruit, nec etiam cum illa ullo modo per censum enim est jus ad pensionem annum inter se feruntur, confituntur; illud autem jus, de quo agimus, emptione ac justo pretio acquiritur; igitur ut accedit pactum de redimendo, siem nosceatur, cum sit aliquid meritis extrinsecum, idem præmet, justo pretio comparatum; igitur pactum fieri prædictum jus non destruit, nec illius emptione pugnat.

158 PITHANOPH. Per censum destruitur, quod in mutuum convertitur, sed in mutuum convertitur per accessionem hujus pacti; igitur pactum census destruitur.

159 ANTIM. Concessa maiore propositione, ergo minorem: emptione quippe differt a mutuo;

Cui non emporne dicit; nec fortem repetit Tiberius, sed in pacet retrovendit Cajo jus illud ad pensionem annuum, quod prius ab ipso emerit, seu lacrimulid cervum, in quod fructus invenit, et census commutatae: præterea in mundo, nunquam perit jus mutuarii repetendi fortem, ut hoc centu, perinde re censuali, centuista potest, & possidit ad pensionem annuum amittit: et ceteris, si res centralis a Cajo censuario alteri venditur, ab obligatione solvendi pensionem immuni est, cum tamen in mundo nunquam liberetur ab obligatione retinendi fortem: census igitur, realis sciatur. Nec utrumque redimibilis, à mutuo differt.

165 PITHANOPH. Mihī factum latet: ad alios quatuor causas quam orationem converte. *ut ANTIM. Stergo ratio. 2. Census irreducibilis, accionem natura, & cœlula omni lege posita, iniquus non est: igitur nec census utrumque redimibilis: neque obligatio utramque, sat scio: antecedentia & consequentiam: probo utrumque quodcumque quidem, quia omnis venditio absoluta sit, nec imperator, nec vendorior inviti retrocederet: cum igitur census irreducibilis & perpetuus invito venditio absoluta, cum iniquus esset: cuiusnam ambis sit iuria? non vendorior, qui pretium pignori accepit: non imperatori, qui jus ad annum pensionem acquirit, dato pretio adaequatum: sicut non sit iuria: accedit, quod hanc communis ei votum sententia, Courad. quest. 8. de cont. Gibal. c. 6. a. 9. Castropal. disp. 6. p. 3. 14. 3. Leonard. quest. 67. num. 8. ubi multos citat. Delogom. 3. ubi citat. Medin. Sot. Mol. Leli. Pal. Aragon. Salaz. Jam vero probo consequentiam: quia ergo est utrumque conditio, tum in censu irreducibili, tum in redimibili utrumque: sicut alter tandem alterum cogere possit, vel ad redendum, vel ad retrovendendum, potior est illius conditionis: si vero utique cogi potest, aequalis utrumque: si tamen, sinecū, etiam aequalis: igitur cum census utrumque irreducibilis iustus sit, utrumque redimibilem esse necesse est: supposita enim prima equalis, si inde per obligatio accederet, remanet potest aequalitas: sceludo autem legem omnem possum, ut dixi.*

166 PITHANOPH. Hæc ratio non evincit: datum antecedente illo, quod nemo negat, cum non redimibilis absolute. *Posito censu irreducibili, aequalitas utrumque: ad nihil enim Titius obligatus, si quod Caju etiam non obligetur, nempe neutratorum invito cogere potest, vel ad redendum vel ad retrovendendum: jam vero si pactum accepto: si Tiberius Cajo cogi possit ad retrovendendum, & Caju Tito ad redendum, utrumque par obligatio: igitur manet aequalitas: nam si aequaliter obligator aequalitas, remanent aequalitas.*

167 ANTIM. Hic enim geometrizas Pithanopem, hanc rationem tibi artifice: sit autem ratio. Census redimibilis à Cajo venditore obligatus: igitur utrumque redimibilis iustus esse potest, si tamen scilicet lege positiva.

168 PITHANOPH. Valde times leges positivas,

hoc enim cypro frequenter te muni, sed proba consequtum, cum antecedens perspicuum sit.

169 ANTIM. Probo consequentiam: utrumque redimibilis, supra redimibilem tantum ad nutum Cauditoris, dicit solam obligationem, quam Caju contrahit, redimendi censem, etiam invitus, si Titius emporne volunt: nihil enim aliud dicit, quia prius obligacionem utique imponit: secundus vero al-

ter tantum: atqui hæc obligatio Cajo imposta, est

pretio estimabilis: quis hoc neget? non tamen infinito pretio, ut patet: igitur pretio adequare potest, ac proinde vendi: igitur & justè vendi, igitur census utrumque redimibilis iustus esse potest.

170 PITHA. At vel iude deduco, justum esse non posse, nisi majore pretio ematur: tamen census quilibet ad nutum tantum Caji redimibilis, quo tamen Titius unum annum emat 20. si accedit obligatio Cajo imposta, ut etiam in virtus ad nutum Titii redimere teneatur, haud dubie aliquo pretio compensanda est, ne pactum sit iniquum: supponamus illam, ut 5. vel 10. a prudentibus censeri, haud dubie, ut fiat census utrumque redimibilis, Titius unum annum 25, aut 30. emere debet

171 ANTIM. Hoc ultra concedo, & meo iudicio, autores illi, qui opposit & tentent suffragantur, aliud velle non possunt. Sit ergo ratio 4. Si Caju vendorior redimat censem, eodem scilicet pretio, quo vendidit, Titius fortem integrum, seu premium integrum, cum accessione lucri, justè recipit: igitur ultra non est, quia scilicet lucrum illud percipit alio titulo, quā in mortu: igitur licet ad contractum illum, ex quo hic titulus relatum, pacto obligatur, cum idem contra & maneat, ac proinde idem titulus, lucrum illud, quod ex eo sequitur, usurarium censendum non est: porro ad hoc pactum obligatur Caju, non quidem in virtus, sed volens & ultra: & hæc est 5. ratio: nempe ad id non vi quadam obligatur, sed ultra obligationem illum redimendi in se luctipit, & pro illa justum, ut suppono, pretium accepit: ad id autem potest le obligare, quod justè potest facere: justè autem potest redimere censem illum, soluto eodem pretio, & lucro pensionum minimè computato: igitur ad id faciendum, le obligare potest.

172 PITHA. Nelsio antibi hoc omnes concessuri sint, cum in multis fallat: suggero exempla. Postum licet redimere pensionem, non tamen ad id me obligare: potest qui accepit munio aliquid reponere mutuari, gratitudinis ergo, non tamen ad id potest se obligare: Religiosus potest aliquid facere, non tamen ad id se obligare.

173 ANTIM. Silege positiva prohibetur aliquid pactum obligationem inducens, id natura rei tribuendum non est: iura autem prohibent, ut jam dixi supra, non fallor, pactum illud redimenda pensionis, si cum illo, quo pensio constituitur fiat: ad secundum exemplum, nonnulli concedunt, quempiam obligare postulo ad gratitudinem, quod tamen alias à me rejectum est: quia si est alia obligatio, gratitudo amplius non est, ut patet: ad tertium respondeo, Religiosum sui juris non est, ac proinde pacto minimè obligari posse: nempe inde suo jure religio orbara maneat: sicut igitur, aliquem, qui sui juris sit, pacto ad aliquid obligari posse, volentem scilicet ac minimè invitum, modò pactum illud lege prohibatum non sit: nec destruerat rationem illius rei, ad quam obligat: cum igitur Caju vendorior licet redimere possit censem, non video, cur ad redendum, pacto se obligare non possit.

174 PITHA. Nodum hunc facile solvisti, nec quidquam restat difficultatis, quid enim restat, quominus aliquis ad id se obliget, quod licet facere potest: modò si sui juris, & pactum illud lege positiva vetitum non fuerit, nec destruerat rationem illius, quod faciendum est: sed perge quodlibet, expone alias rationes.

175 ANTIM. 6. Ratio hæc erit: licet emere res alias justo pretio, cum pacto retrovenditionis: igitur & censu, seclusa scilicet lege positiva: antecedentes constat

ex dictis; quidni enim justo pretio emi possit illa obligatio, quæ pretio estimabilis est; vel potius mutuum & par onus sibi invicem pacto imponere; Consequens per te nota mihi videtur; quid nemini census licet vendi possit, nisi legibus, quibus res alia videntur.

172 PITHANOPH. Propter usura periculum; sed, inquis, in aliis venditionibus, quæ hoc pacto sunt, haud minus periculi esse videtur.

173 ANTIM. Re&ē oponis simul & reponis; accedit, quod periculum illud proximum non est, ut patet; nec est, quod aliqui usuram palliatam esse præsumant, nam non ita facilè præsumendum est. Sit 7 ratio. Si facultas redimendi, quam vendor retinet, non pugnat cum isto censu, nec ipsi repugnat, eidem sane censu non repugnat facultas retrovendendi si imperio illam retinuerit. 8. Layman citatus lib. 3. tract. 4. c. 18. assert. in Germania passim à viris probis & doctis instituti censum utrumque redimibilem; quis autem dicat, tot viros probos in errorem inducere fusile, inter præsertim morali, pro qua, secula definitione Ecclesiæ, ulti & praxis prudentium & proborum hominum multum facit? 9. Cur amabo in re meritis temporali, non possum pacifici de meo iure, & ita convenire cum alio, ut eruat illud, retentum utrumque facultate; ego redimendi, ille retrovendendi; secula scilicet legi positivæ; si juris mei sum Dominus, cur de illo ita disponere non possum? 10. Protest Titius centuista imponere alteri tertio obligationem redimendi censem, modo obligationem illam imponit justo preio compensem; igitur eamdem Cajo censuari imponere potest; nec disparatio affecti potest. His rationibus facile inducitur in eam sententiam, ut omnino existimat, seclusa omni legi posuva, censem utrumque redimibilem licitum esse.

174 PITHANOPH. Nonnulla objiciuntur, quæ facilè uti spero, a te diluentur; & primo quidem alii dicunt, censem utrumque redimibilem ad mutuum accedere.

175 ANTIM. Non repeatam, quæ supra dicta sunt; jam enim ostensum est, quantum discriminis censem inter & mutuum intercedat, illud ramen prætermitem, quod habet Valeria noster; scilicet, in mutuo, obligationem refundendis locis, out ratiis ex eo, quod illam prius mutuariis accepit; at verò in censo, obligatio reddendi pretium, non oritur ex eo quod acceptum fuerit, sed quia redimuntur ius, quod venditum ante fuerat, ac proinde illius pretium dampnum est; immo in hac redemptione census, non redditus fors, vel capitale, propriè loquendo, sed illius pretium.

176 PITHANOPH. Sic facilè palliantur usura, & hoc vehementer uigent oppositæ sententiae autores.

177 ANTIM. Uo! est vera emptio & venditio, nullum est mutuum; quod autem censem sit venditio, ex ipsa definitione conatur; & quid censem inter & mutuum discriminis intercedat, abundat à me ostensum fuit, vera autem ac germana venditio pallium usura, vel mutui esse nequit; quia palliatio, ut vocant, dicit fraudem & fictionem; sic cambium siccum, est cambium siccum, seu palliatum, quia singitor translationis virtualis pecunia, & solutio alibi facienda, licet in eodem loco cum uiria fiat; non diffiteor quidem, fraudem & malam fidem irreperere posse; sed hoc etiam aliis contraria bus justis ac legitimis communem, v.g. testamentis, donationibus &c. Quid porro hæc ad moralem Theologiam? qui dat sua responsa in foto conscientie, in quo bona interrogantibus fides

semper supponitur; cum illius verbis & confessione standum sit; census igitur utrumque redimibilis nomine damndans non est, quod eo aliqui male possint, cùm etiam nonnulli Sacramentum male tantur.

178 PITHANOPH. Si pactum illud licet est, omnis usura facile salvati posset, nec ullus alius plus esset contractus usurari; quod revera factum Canonibus omnino repugnat.

179 ANTIM. Crede mihi Pithanophile, innumeræ adhuc fraudes & artes corradiendi inique pecunias supersunt; innumeri modi & casus illuc, quos Theologi morales discussione & damnatione, nulligatur est consequentia: hæc duo pactum contrarium & censem utrumque redimibilis (onchium, secula), scilicet omni lege positi: a: igitur nullæ usura, falsa est, inquam, hæc consequentia, cum numeriferè tituli iniqui adhuc restent: hinc forte pera: pretium est, licitos ab illicitis distractores, huius ab eroto abducere, & docere modum, quod adhibeant, justè agant; laudabile est, ingani, honestum & iustum verum ulum homines doce, ne sis abutantur; nec in ius forte periculum est, id faciant, quod illicitum esse putant, licet bonum sit, quām ne id agant, quod revera malum est, id si malum esse putant, id quod bonum est, id revera peccant; non tantum peccant, quando id faciunt, quod lèse malum sit, bonum esse putant, modo scilicet per ignorantiam invincibilem, malum esse nesciant.

180 PITHANOPH. Unum paulò diff. illud oppono; censem personalis utrumque redimibili continet mutuum palliatum; igitur & censem utrumque redimibile das ultra antecedentes; consequentia probatur; quia eadem est ratio unius, quod alterius.

181 ANTIM. Nego eandem esse rationem, sed manifestum disciri men est. 1. Juxta illud modum explicandi Eminentissimi Delago, in personali nulli sunt fructus, quorum pars emi possit. 2. In reali, res ipsa, super qua censem conatur est, perire potest; si autem perit, censem eam Titio perit, nec Caju ad quidquam tenerat. Re illa potest distracti, subhallati, &c. tunc autem ab onere solvendi censem Caju in munus relinquit, at verò hic censem personalis nibil est habet; immo nihil haber exparte objecti, per quod à mutuo palliato distinguitur; loquor enim de utrumque redimibili.

182 PITHANOPH. Negari non potest, quia Titius in censu reali utrumque redimibili, mutuum palliatum intendere possit; & hoc in calo, nemo negat, pactum usurarii esse; sed quidquid intendat, idem est pactum, igitur semper usurarium.

183 ANTIM. Quasi verò, bonum obiectum prava intentio vitare non possit; actus nostri obiectum, seu materialem bonitatem, vel malitiam ab objecto ducunt; formaliter vero à morto, à fine ab intentione, quid ergo micum, si pactum ex natura sua honestum, mala intentio vitare possit; ac proinde si quis pactum illud nostrum exinde cūs adhibeat, ut intentione mutui, quam intentione cūs haber, serviat, haud dubie peccat; & inquit illa intentio usurarii notam in pactum illud refundit.

184 PITHANOPH. Hoc ipsum est, quod pactum vobis obiectum, solam scilicet intentionem sufficit, ut quis à peccato liber sit, sic enim censem personali utrumque redimibilem licet adhibere possit,

quodlibet opus intentionem rectam, emendi sci-
lere, non mutuandi; curigit recta haec intentio
pecuniam illud non honestat?

187. ANTIM. Bonus es, ut video; bona intentio
unguam malam electionem rectam facit, nisi excu-
se fidei parviora; bonum enim est ex integra
causa fieri dixi, nisi objectum bonum sit, bona in-
tentio non sufficit, nec bonum objectum, si mala in-
tentio hinc dare pecuniam virginis ex bona charitate,
bonae fidei; quia & objectum bonum est, & bona
intentione vel rebus finis; date autem ex carnalitate,
mala fidei, quia objectum bonum mala intentione
deformans sic Iudeorum damnare potest ex motivo
fidei, vel ex motivo odii; hoc iniquum est, illud ve-
re obtemperare, sic aliquis potest exigere lucrum, vel ex
motivo vel ex censu justo; hoc iustum est, illud inju-
mum; hinc si quis ineat pactum census per se iusti,
comprobatione, id est, ut revera erat jus illud
admissionem annuam, vel ut hoc titulo justo prædi-
cium penitentem exigit, justè agit; si vero animo ini-
quo, intendat oculum mutuum, & ex mutuo lucrum
retere velit, injustè agit; quia sinistra intentio ju-
storum aliqui pactum inficit; denique si pactum per
se fidelium est, qualis est census personalis utrumque
redimibilis, nulla intentio, quantumvis recta, à
peccato & culpa liberat; quia non potest quis nisi
vel lucrum ex cuncto iusto, si revera titulus
locinon sit, pertinet enim ad tract. de legibus; non
modica tamen mihi restat difficultas; nempe censum
utrumque redimibilem Pius V. in prædicta Constitu-
tione usurarium esse declaravit: quis autem huic
declarationi se opponat?

188. PITHANOPH. Bene est; quid porro de hac
re sentias, non quero, cum haec controversia hujus
locinon sit, pertinet enim ad tract. de legibus; non
modica tamen mihi restat difficultas; nempe censum
utrumque redimibilem Pius V. in prædicta Constitu-
tione usurarium esse declaravit: quis autem huic
declarationi se opponat?

189. ANTIM. Facile mihi persuaderam, ed te ven-
tarum esse; sed prædicti autores hunc nodum facile
solvunt; dicunt enim, præsumi usurarium, cum lex
positiva usurarium facere non possit, quod revera
usurarium non est; quis autem dicat, censem utrumque
irredimibilem usurarium esse? nam usura mu-
tuum supponit; mutuum autem non est, ubi nulla
sors repetenda manet; atqui in prædicta Constitu-
tione non minus pactum census utrumque irredimi-
bilis usurarii declaratur, quam pactum census utrumque
irredimibilis, igitur est mera præsumptio, id est,
cum Pontifex statuat formam censibus, in qua proinde
prohibet hujusmodi pacta, censem utrumque irredimi-
bilis, & censem utrumque redimibilis; vult, trans-
gressores hujus legis pro usurariis haberi, usurarios
præsumi, & in penam usurariorum incurrire; hinc
facile observas duplicem usuram esse; alteram de
jure divino & naturali, alteram de jure positivo, vel
Ecclesiastico; indicavit Summus Pontifex hujus-
modi pactis aliquid periculi inesse, itaque usuram
& mutuum palliatum facile præxeti; ac proinde
hujusmodi pacta prohibuit; hinc si quis ineat,
in iis scilicet locis, in quibus vigent prædictæ le-
ges, usurarium pactum inire censetur, usura scilicet
de jure Ecclesiastico, & pactum illud usurarium
præsumitur; ita citati autores, imido & alii Constitu-
tionem Pii explicant; nec in hoc, meo iudicio,
ulla restat difficultas; nam cum illud prohibeat
Pius V. ob periculum usuræ, ubi quis pactum illud
init, in iis scilicet locis, in quibus Bulla obligat, cense-
tur velle illud periculum; atque adeo usuram ipsam
& mutuum palliatum velle præsumitur; sed quid a-
mabili tuus Docttor contra censem realem utrumque
irredimibilem opponebat?

190. PITHANOPH. Hoc dum taxat faciendum tes-
tis; sed quantum conjectura possum assequi, cuncta
facile ac planè dilues; sic ergo cœpit; hoc sane est pre-
cipuum disputationis caput; quis enim ferat, ex pecu-
nia

nia mutuata sub schedula obligatoria, censu obtenu-
tu, lucrum referit, quasi vero manifestum discrimen
non intercedat; neinpe in censi pecunia ad censem
data non est amplius dantis, cum tamen in praesenti
casu, in quo datur sub schedula obligatoria, secus
occidat.

191. ANTIM. Miror haec ab eo dici, qui rem hanc
intelligat; nam censu, de quo haec agimus, mutuum
excludit, à quo tamen non differt, quod in censi, dans
pecuniam, illius dominum transferat in accipien-
tem, secus in mutuo; quod quād falsum sit, illi om-
nes sciant, qui rem intelligunt: unum igitur pro re-
sponsione ad equata & plana suggesto; scilicet mu-
tuum supponi à Domino Doctore, quod tamen à
censi abest.

192. PITHAN. Haec una responsio reliqua omnia
ab eodem opposita diluit; quia scilicet supponit sem-
per, mutuantam pecuniam, non censem venditum, &
exigi partem luci, quod mutuarius fecit, ex eadem
pecunia; hic autem Doctorem Angelicum, D. Hiero-
nymum, & caput naviganti citat; sed quorūm haec?
cuncta haec in mutuum cadunt, quod nullum jus lu-
cro ex pecunia inuruita factō tribuit: deinde casum
proponit: Do, inquit, Titio mille nummos mutuū, ad
emendum triticum, quod deinde vendit duobus mil-
libus, aucto annona pretio; querit, an possit partem
luci exigere; sed facile responderet, non posse; quia
pecunia mutua nullum fructum producit; tum dubi-
tare videtur, utrum ratione lucri cessans, vel datani
emergentis, aliquid accipi possit, supra sortem; sed in
hoc nulla est difficultas; & quisquis hoc negat, serio
loqui non videtur. Haec sunt, quae contra censem
utriusque redimibilem D. Doctor opposuit; vides,
quād facilē solvantur.

193. ANTIM. Nonnulli Heterodoxi, ut Salmastius,
Hotmanus, aliisque contra censem scripsierunt, quasi
quid usurparūt esset; hic sanè trito proverbio locutus
esset; Clodius acerbat Maechos, ipsi usuram licitam
esse volunt, quod est hareticum, & censem damnant;
Apostolicis Constitutionibus firmatum; sed rationib-
us adeo debilibus pugnant, ut eas refutare Giba-
linum pudenter; Leotardus q. 43. hoc munere de-
functus est.

194. PITHAN. In his tempus diutius terere opera
precium non est, antequam hūc congressui finem
imponamus, nonnulla ex re querere decrevi; pri-
mum est, utrum censu personalis sit licitus?

195. ANTIM. Personalem jam supra in varias spe-
cies distinxī; nam vel est merē personalis, vel in perso-
na industria & arte constitutus, & hūc vita, ut pluri-
mū, censu terminatur; quamquam illud pactum
apponi queat, ut à venditore redimi possit; sed
est, quod quis in eo prudentiam desideraret, si hu-
jusmodi censem redimeret, intra aliquot annos ter-
minandum; empator vero venditorem cogere non po-
test, ad redimendum, quod in justum esse; ut videte
est in censi vitalitio; sed de hoc censi jam suprà eg-
imus, & illius aequitatem ostendimus; immo hunc
dumtaxat verē personalem agnoscimus, in re scilicet
fructifera constitutum; alius est perpetuus, nisi à ven-
ditore redimatur, quod sanè in ejus potestate pos-
situm est, nisi pactum apponatur, quo sit omnino ir-
redimibilis; hunc autem, ut justum jam approbavi,
modò justum sit pretium; quid ni enim jus ad pen-
sionem annuam julio pretio adæquare possit? nec e-
nim infiniti aut disparati valoris est; à mutuo vero
toto calo differt, nam muruator jus recuperandi for-
tem semper retinet, secus vero censuista: vis Autores,
qui censu personalis aequitatem agnoscunt & pro-

bant, ecce tibi: Conrad. de contract. q. 79. & 74.
Sotus 1.6. q. 2.a.1. Covarr. l.3. var. c.7.n.5. Bisfeld.
q.10.concl. i. in cap. in civitate, de usuris. Less. c.22.
dub. 4. Valent. 2.2.d.5.q.12. par. 2. Bannez 2.2. q.
78. tr. de cens. dub. i. concl. 1. Reginald. l.25. n.43.
Bonac. disp. 2. de restit. q.4 n.3. Roderic. l.1. de re
dit. q.4.n.37. Graff. i.p.l.2. c.18.n.16. Aragon. 2.4.
q.78. Filiuc. tract. 35. n.2.9. Milder. tr.5. c.5. dub. 2.
Molfes. de conit. c.6. n.61. Canisius de usur. c.17.
n.8. Secacia de commerc. q.1. n.20.4. Felicias 1.
de cens. 8.n.4. Duard. q.ult. procm. n.108. & 3.
1.q.2. n.29. Laym. l.3. c.18. tr. 1. Joan. Medin. de
restit. q.2. de cens. Ant. Gail. 1.2. observati. p.1.
observ. 7.n.13. Castr. Pal. disp. 6. de just. p.1. Gerol.
tom.2. opusc. de contr. in 3.p. Majorin. 4. disp. q.41.
Gabriel ibidem q.12.a.1. concl. 1. Gibal. c.6. a.7.
Leotard. q.48. n.9. Salas dub. 3. n.2. ubi 20. allegat.
Gibal. & Leotard. prædictos dedere: addit. 1. verba
Census. n.10. Bufenbaum dub. 9. n.2. Gibalinus ob-
serter, hunc censem approbatum fuisse à Doctore
Concilii Constant. Scio plures Doctores refugian-
puta Navarr. Host. Innocent. Joan. Andr. Anchore.
Butri. Zabarell. Panorm. Censum. Turch. Facin.
Lopez. R. bell. Molin. Lugo; sed ut dicam, quod est
est, antiqui illi personalium illum damnarunt, vi cens-
censuari non solvens, in servitutem redigunt
ac vendi, &c. sed de illo non agimus; si enim nihil
habeat, undesolvat, liberet eti. volumus. Et vero
personales obligationes jam olim ultatae fuerunt; &
si aliquis hujusmodi obligationem sponte fale per-
petre, cur non eam accepto pretio vendere.

196. PITHANOPH. Nonnulli dicunt, obligatio
nem illam esse effectum formalem hujus contractus,
ac proinde per illum emi non posse.

197. ANTIM. Emitur jus exigendi pensionem, et
quo resultat obligatio in censu; ac prouide dic
potest, quod etiam obligatio emitatur; nec in hoc con-
tractu, singularis est difficultas; nempe ex omnibus
contractu venditionis, oritur obligatio in vendente tra-
dendi rem, &c. nec obstat, obligationem ex con-
tractu sequi, & per contractum emi, tanquam illum
effectum, non quidem formalem, sed moralem effe-
ctivum; sic acquirere dominium aliquis rei, per con-
tractum donationis, seu venditionis; oritur enim vel
transfertur in me, per illum contractum; sed hic tra-
dere dicitur, tricari est.

198. PITHAN. Sed si persona non sit frugifera
est, & bonus caret, & arte, an poterit constituer
censem.

199. ANTIM. Si supponatur nihil prorsus habere,
vel habere posse, quo censu solvat, frustra certe ab
illa & scilicet censem emis.

200. PITHAN. Quid vero emitur in hoc censi; in
hoc enim Doctores minimè convenient.

201. ANTIM. Suppono, contra & cum illum, quem
supra innominatum dixi, quem tamen censem pedo-
nalem dici à me voluisti; in quo tum ab arte, tam à
bonis censuari præscinditur; in hoc non emitur; si
pension propriè loquendo, nec enim pecunia emitur,
sed ipsum jus ad pensionem; nec obstat, fieri posse, ac
summa pensionum sit major pretio dato, quod certe
omni venditioni competit.

202. PITHANOP. Pecunia per se sterilis est, quo-
modò ergo fructum facit?

203. ANTIM. Utilis est ad emendum, quis hoc ne-
get: hūc autem est vera emptio; scilicet, juris ad pen-
sionem: itaque non est dubium, quia censu personalis,
sive perpetuus, sive à venditore dumtaxat redim-
ibilis, sive ejusdem venditoris, vel emporis morte te-
minans.

Dialogus Decimus quartus,

pono dare eleemosynam, sub hac v. g. formula, dabo tibi eleemosynam.

217. ANTIM. Non propterea promissio est, sed mera manifestatio voluntatis dandi eleemosynam, si ve illi fiat, cui volo dare eleemosynam, sive alterius; non diffiteor tamen, pro diversa mente, vel intentione loquentis, eadem formulâ diversum actum significari; v. g. prædicta illa potest esse merè enunciativa, & expressiva simplicis voluntatis, quam habeo, faciens eleemosynam; ita ut hæc propositio, *dabo tibi eleemosynam*, aequipollat huic, significo tibi, me habere propositum, seu voluntatem dandi tibi eleemosynam; potest etiam esse promissiva, & suo modo obligatoria, ita ut aequipolleat huic, *promitto tibi*, quid dabo tibi eleemosynam; illud autem promitto, aequipolleat huic, aut alius similibus, obligo tibi fidem meam, do tibi fidem meam, oppignoro tibi fidem meam; nempe omnis promissio importat fidem promittentis oppignoratum illi, cui rem promittit; hinc si illi promissio non stet, fidem suam violasse dicatur; hinc promissio saltem ad fidelitatem obligat, & is, qui fidem datam non servat, infidelis jure dicitur.

218. PITHANOPH. Cum Vaque igitur convenis, qui vult, promissionem nihil aliud esse, quam enunciationem, vel affirmationem alicuius rei in futurum facienda, altera facta, in cuius gratia res facienda est.

219. ANTIM. Immò maximè ab illa opinione alienus sum; sic enim promissio nullo modo differet ab expressione propositi facti; sic votum emitteremus, quoiescumque in oratione deo dicimus, bone deus, volo abstine in posterum ab omni peccato; sic D. Petrus votum emissem, cum Christo dixit, non te negabo; denique, perspicuum est, expressionem propositi omnino differe à promissione; immò cum Pater Vazquez & illius sequax Turrianus velint, in promissione fidé promittentis dari alteri, cui promittitur, ac proinde prædictam affirmationem non esse promissionem, nisi insinuetur eidem, in cuius gratiam res facienda est; non est idem simpliciter affirmare aliquid alteri, & fidem dare, vel oppignorare; nempe fides data obligationem importat rem ipsam faciendo; obligationem, inquam, saltem fidelitatis; ita ut promittens illam omittere non possit, nisi infidelis censeatur; at simplex affirmatio nullo modo obligat, nisi ad veritatem; illa autem verax est, qui præter mentem non loquatur; v. g. proposui dare eleemosynam, facio hanc propositionem, dabo tibi eleemosynam, verax sum, si eo tempore, quo facio illam propositionem, revera animus habeo faciendo eleemosynam; & licet deinde mutem, propter justam causam, hoc sane veracitati loquentis, & veritati formalis propositionis nequidquam obest.

220. PITHANOPH. Siergo, dum dico alteri, dabo tibi eleemosynam, abest animus me obligandi, abest etiam animus promittendi; igitur est mera expressio propositi, non promissio, contra mentem Vasquis; hinc promittere alteri, est fidem suam alteri dare & oppignorare, ac se illi obligare, saltem ex fidelitate; sed velim scire, quis aetus ille sit, intellectus scilicet, an voluntatis, an irriuque, an vero insinuatio & expressio illa, de qua suprà, nec sane parum negoti hæc mihi faciliunt.

221. ANTIM. Promissio primo loco dicit voluntatem se obligandi, saltem ex fidelitate; utrum vero dicat voluntatem id faciendo, ad quod faciendum, promittens se obligat, non nulli sibi persuaserunt, sed omnino perperam; nempe fieri potest, ut quis velit se obligare ad id faciendum, licet non habeat voluntatem id faciendo, unde mentimur quidem, cum dicit, hoc

faciam; quia præter animum faciendo, hoc dicit, promittit tamen, quia se obligari promissio igitur primo loco dicit voluntatem se obligandi, sive adit alia voluntas id ipsum faciendo, sive absit; nec propriè dicit, eundem esse animum promittendi, cum animus se obligandi; quia voluntas promittendi dicit quidem voluntatem se obligandi, sine qua non potest esse promissio, non est tamen ipsa voluntas se obligandi, quam dicit in objecto; nempe promissio includit ipsam voluntatem se obligandi, & voluntas promittendi habet ipsam promissionem pro objecto; igitur & voluntatem se obligandi, que in ipsa missione includitur; igitur voluntas se obligandi, stingitur à voluntate promittendi.

222. PITHAN. Quid porrà aliud dicit promissio? enim Deo fit, expressione externa non indiget, sed solo actu voluntatis.

223. ANTIM. Aliud est actus se obligare, aliud velle obligare fesicaliud est aetuligari, & velle ligari; promissio igitur præter voluntatem se obligandi, dicit, & unum promittentis, obligo me; id est, impono mihi hoc onus, hanc obligationem; quis porto sit intellectus voluntatis, an intellectus, non ita facile quidescerat; & vero non videtur esse actus intellectus, licet enim promittens, qui se obligat, id cognoscat, haec cognitione non potest dici aetus ille, quo prout sensu se obligat; & quanvis dicat, me obligo, & hoc nunciet, per id tamen se non obligat, sed hoc alter significat, cui se obligat; illa igitur aetus non est intellectus; non videtur etiam esse voluntatis, quia aliud est velle se obligare, & re ipsa obligare; dico tamen esse voluntatis; voluntas enim dum agit, non semper dicitur velle, aut nolle, sed amare, odire, sperare, gaudere, &c. illa est igitur aetus voluntatis, quo haec dirigit prædictam obligationem, quam vult, ad alterum, cui se obligat; ut enim per amorem, volo bonum amico; ita per hunc actum, volo item obligationem, eamque mihi impono, in ordine ad alterum, cui voluntas se obligat; illa aetate directio, voluntatis est, non intellectus, qui in exprimatur actum voluntatis, sic dicit, me tibi obligo ad hoc, vel illud, pro te faciendum; sed haec intellectus expressio supponit objectum illud, quod exprimit, actum scilicet illum, quo promittens se obligat.

224. PITHAN. Hæc expressio etiam à nobis adhibetur, cum Deo aliquid promittimus; vix enim ac ne vix quidem res aliter fieri potest; immò nisi hodi expressio adit, nescimus, talem actum voluntatis existere; conare quæso pro viribus Deo aliquid promittere, seu vovere, & statim probabis in re iusti modi expressiones, *vovo Deo, promitto Deo hoc* illud; Angeli forte alium modum adhibent, at mortali homo ita habet.

225. ANTIM. Rectè omnino, alterius instituti res est; nequid id discutere vacat: quidquid sit, ad illum internus, quo me obligo Deo, sive cum ipsa intellectus expressione, vel enunciatione conjunctus sit, sive non conjunctus, veram promissionem constituit.

PITHANOPH. At si promittas homini, potest fieri, ut promissio per solum actum internum, nemo alteris se obligat, igitur neque promittit, ut censent communiter Doctores, Molin. tom. 2. d. 266. Sanch. I. i. de Matr. d. 3. Vasq. d. 4. de Matr. c. 4. n. 8. Lef. c. 18. dub. 3. Turrian. d. 64. dub. 2. Deluge disp. 3.

226. ANTIM. Per merum actum internum, nemo alteris se obligat, igitur neque promittit, ut censent communiter Doctores, Molin. tom. 2. d. 266. Sanch. I. i. de Matr. d. 3. Vasq. d. 4. de Matr. c. 4. n. 8. Lef. c. 18. dub. 3. Turrian. d. 64. dub. 2. Deluge disp. 3.

delis sit ac perfidus; igitur praedicta doctrina in promissionem quadrat, siue parat obligationem ex iustitia, siue ex fidelitate; ad casum propositum, supponamus promissorem sese obligare per epistolam ex iustitia; quidquid responderis de hoc meo casu, respondere debeo de tuo, nec est quod dicas, fidelitatem postulare ut dicta factis consentiant, id enim praestare debet promissor, nisi promissa ante acceptationem revocari; nec in illo casu, promissarius se fuisse delusum, conqueri potest, si deinde reficiat, revocationem esse factam, antequam epistolam ipse acceptaverit; nec demum fidelitas id tantum postulat, ut dicta factis consentiant; si enim absit animus se obligandi, nulla est obligatio, ac proinde nulla promissio, nec contra fidelitatem peccabit promissor, quem supponit veram promissionem, sed contra veritatem peccavit; tum quia dicit, se facturum, quod non vult facere, & fingit se promittere, cum tamen non promittat, suppono enim verba illa quae protulit, esse propria, non equivoca, v.g. promitto tibi hoc, vel illud.

231. PITHANOPH. Si acceptatio jure naturae requiritur, nullo modo à lege suppleri posset; suppletur autem in quibusdam casibus, v.g. quando promissio est ad causam piam, item quando fit insanti, vel civitati.

232. ANTIM. Nonnulli respondent, prohiberi tunc revocationem; sed forte melius respondent alii, intervenire in praedictis casibus acceptationem publicam, casu quo, illi quibus facta est promissio, deinde acceptare velint, si enim promissioni renuncient, promissor ab omni obligatione liber est.

233. PITHAN. Quid verò ad acceptandum à promissario fieri oportet? si praesenti fiat promissio &c. taceat, nunquid acceptare non censemur?

234. ANTIM. Si verbo, vel signo aliquo sufficiunt, consensum suum exprimat, verbo v.g. scripto, nutu, gratulatione, acceptatio sufficiens erit; immo aliqui volunt, sufficere merè internam, etiam si promissarius raceat, nam qui ract, consentire videtur, ut Sanch d. 6. num. 11. ubi citat Sylvestr. Covarr. utrumque Molin. alii tamen negant, ut Tiraquell. Angl. Rodriguez, quos ibidem citat Sanch. ego existimo, aliquod signum sensibile ad hoc requiri; ut enim promissio dirigitur ad promissarium per signum aliquod externum, sine quo ad illum diriginon posset, ita & acceptatio ad promittentem; igitur opus est aliquo signo externo, ad praedictam utriusque consensus connexiōnem; sed hęc sunt facilia.

235. PITHANOPH. His præmissis, scire à te velim, qualis & quanta sit præmissionis obligatio; Loquitur nuda & merè gratuita promissione.

236. ANTIM. Nonnulli volunt, tantum esse fidelitatis; ita Cajet. 2. 2. q. 113. a. 1. dub. 4. Meratius tom. 2. tr. de just. d. 19. l. o. Diana p. 3. tr. 4. Mancell. ref. 122. hanc sententiam probabilem putat, & pro ea multos adducit; pro qua Sanch. l. 1. d. 5. multos etiam citat v.g. Armill. Sot. Petr. Ledesm. Henriquez &c. Alii oppositam sententiam tenent, scilicet hanc obligationem esse iustitiae; ita Suar. Less. Navarr. Maleder. Filiuc. Salou. quos citat Lugo l. 6. n. 89. Quod ad me spectat, ex ultimo cum Cardin. Delugo, id totum pendere ab intentione promittentis, quis enim nescit, quemlibet obligari posse ex iustitia? quasi verò quispiam non possit alteri cedere jus, cui si cedens satisfaciat, in iuste agere censemur: non est igitur dubium, quin totum hoc ex intentione promittentis pendaat.

237. PITHANOP. Hoc ipsum est quod querō, quam praeclis intentionem obligandi le solita verba importent, *hoc tibi promitto.*

238. ANTIM. Si abut omne juramentum, & intentum, probabilissimum mihi videtur, his verbis, intentionē dumtaxat obligandi se, ex fidelitate importari; immo Sa cor̄rectus v. *promissio n. i. vult, deesse ut plurimum animū se obligandi;* quod reverā dare non possum, alioquin non esset promissio; non negarā in tamen, deesse animū se obligandi absolute, licet non desit animus se obligandi conditionatē; ita ut promittens subintelligat, nisi propter justam aliquam rationem mutetur; v.g. promisi Paulο, ali quid ejus gratia me facturum esse; justa causa me deinde distrahit, ne faciam id, quod promiseram, totum id subintellexum fuisse censetur; hoc autem, ut credo, Pater Sa dicere voluit: immo si forte quemlibet promittentem interroges, utrum hanc intentionem habeat, haud aliter respondebit.

239. PITHANOP. At si adsit juramentum, vel instrumentum promissionis.

240. ANTIM. Tunc reverā signum est, adesse animū gravioris & strictroris obligationis, nec enim levis obligatio juramento, aut instrumento, nisi stulte firmerur, sic nisi gravis ratio, aut necessitas urgeat, ea que dicimus, juramento confirmare non debemus.

241. PITHANOPH. Putasne, graviorem illam & strictiorem obligationem esse Justitiae?

242. ANTIM. Ut plurimum, justitiae est; nam stricta obligatio unius supponit strictum jus alterius, quod reverā justitiae est; dixi *ut plurimum*, quia non vide, cur aliquid ex justitia obligari nolit, sed tantum ex fidelitate, licet juramento gravem obligationem inducat; ut enim veracitatis gratia s̄aepe juramus, cur pro fidelitate s̄i jure tuendo jurare non possumus?

243. PITHAN. Implicat in adjecto, ut aijunt, cum enim omnis stricta obligatio sit justitiae, eo ipso quod promittens se graviter obligat, ex justitia se obligare censendus est.

244. ANTIM. Quisquis se obligat graviter & strictè vi promissionis, se obligat ex justitia; secus verò, quis se obligat graviter vi juramenti; unde in casu proposito, se obligat quidem graviter, non tantum vi promissionis, quia supponitur, quod promittens habeat tantum animū se obligandi ex fidelitate, sed vi juramenti additi, sine quo levis dumtaxat obligatio restarer; sic quia aliquid affert, habet tantum obligationem levem conformandi verba cum mente; ad id enim loquenter obligat veracitas, cum ad convictum humanum, in quo scilicet homines sibi invicem fidem habent, tum eriam ex natura rei, cum verba instituta sint ad significandos interiores mentis conceptus; secluso igitur damnō proximi, veracitas obligationem levem importat; idem propterea de obligatione illa dicendum est, quam fidelitas importat; nempe societas humana id postulat, ut fides data servetur, idque ex natura rei, ut scilicet dicta factis sint conformia; ut autem accedere potest juramentum obligationis levii ex veracitate, ita & accidere potest obligationi levii ex fidelitate, & tunc in utroque casu, gravis obligatio resultat, sed vi juramenti.

245. PITHAN. Igitur promissio ex genere suo praeclis, secluso juramento, & instrumento non obligat sub mortali; quia scilicet gravem obligationem non affert; levis enim obligatio non est sub mortali.

246. ANTIM. Unum addere debueras, nam promittens velit se obligare graviter, ac proinde ex justitia, tunc reverā obligatur sub mortali; hoc autem ex illius animo & intentione petendum est.

247. PITHANOP. Sed quonam pacto cognoscatur, utrum illum animū habeat?

248. ANTIM. Ea tria signa; primum est, si instrumentum adhibeat, tunc enim censetur haberā animū se graviter obligandi; licet enim h̄ec obligatio gravis ab ipso dumtaxat juramento procedere possit, prae sumit tamen in foro externo ad fuisse animus se obligandi graviter, unde juramentum signum est obligationis gravis.

249. PITHANOPH. At si habeat tantum animū obligandi se ex fidelitate, licet deinde jure.

250. ANTIM. Imprudenter dubio procul legit; quia tunc in foro externo, prae sumit obligatio gravis ex justitia juramento firmata; licet in foro interno non obligetur ex justitia, ac proinde restituere non teneatur, cum promissum ad rem promissam non acquirat nisi promissum; cum autem scient homines, prae sumit obligationem gravem ex justitia, quando firmatur promissio juramento, ideo juramentum non absinet, nisi quando habent animū obligandi ex justitia.

251. PITHANOP. Libenter audiam alia duo signa, de hoc enim jam satis constat.

252. ANTIM. Secundum signum est, si publicum instrumentum adhibeat, cum enim h̄ic promissarius jus strictum acquirat, in promissione obligatio gravis esse censetur; unde quibus in obligat, ut publico instrumento obligationem illam firmari velit, graviter se obligare intendit.

253. PITHANOPH. Idem, opinor, de stipulante dicendum esse putas, quia secundum iuris tributum actionem promissario adversus promittentem, ad rem promissam exigendam.

254. ANTIM. Non ita, ut putas, facile concordim, est enim stipulatio, id est formula illa, quia promissarius sic interrogat, *promissus?* & alter respondet, *promiso;* est inquam formula illa signum, factum sequentium; quia cum illa animus se obligandi stipulante conjunctus non est, ac proinde formula illa ad obligationem gravem non sufficit; & licet tribuat actionem in foro externo, non tanquam ex la tantum iudex pronunciat, sed ex aliis promissib; immo ex natura rei omnis promissio de jure promissario exigendi promissum etiam in iudicio; sed leges actionem illam non admittunt, nisi promissione stipulatio accesserit; quamquam ut illa h̄ec sola non sufficit, ad hoc ut iudex causam promissario adjudicet, sed alii ducunt rationibus, in quibus, promittens habuisse animū graviter obligandi prae sumit.

255. PITHAN. Quodnam erit tandem tertium signum obligationis gravis, nec enim aliud in mente venit.

256. ANTIM. Si Promittens exprimat gemitum illam obligationem, hac vel alia formula, hoc ubi promitto, ac me graviter obligo, seu me obligo ex justitia, vel sub peccato mortali; tunc h̄ec dubie contrahit gravem illam obligationem; cum enim h̄ec verba strictam illam & gravem obligationem significant, propriè & sine ambiguitate, quoniam cumque ponuntur, ab animo graviter se obligari profecta esse censentur.

PITHAN. At si singat, & animum se obli-
viant non habeat.

Astru. Dicanturum hac signa, esse gravis
signa, quia semper presumuntur fuisse
graviter le obligandi, quando adsumt
signa, quia proinde in foro externo cau-
lum semper adjudicatur; ubi autem
causa et merita gratuita, sine juramento, instru-
to graviore formula, ac secluso damno pro-
ferat gravem obligationem; quia ex fide-
mento obligatus, sed obligatio fidelitatis gravis
est sub mortalitate; si enim obligatio vera cita-
tur, scilicet verba cum mente, ex gene-
rante confitentem, idem proorsus dicendum est, de-
bet fidelitatem, conformando scilicet dicta cu-
m re tali sit obligatio, quam promittens
poterit quis autem amabo in promissione me-
nit, nullo instrumento, nullo juramento fir-
mitate graviora formula expressa, sibi gravem
imponere intendat; id est, sub peccato
malorum factarum in certogaviri super hac re; nul-
lum qui gravem obligationem in hujusmodi
casu habere intendat; immo qui conditio-
nem non subintelligat, de recedendo a promis-
sione sua causa, seu ratio ad id moveat.

de qua juxta causam, seu ratio ad id moveat.
B. IRANOR. Hec sententia mihi summopere-
re, et nequid distimulem, ab anxietate non
meliorat, quoniam multa enim singulis fere
meliorantur, hoc faciam, hoc tibi dabo, èd
itemque deinde illis negotiis discenti mini-
strantibus semper peccato mortali ea pra-
terenerem, innumeras ferre lethales noxas
alii diebus, quod Deus avertat, contrahe-
atis.

Astru. Ita prorsus; pro diversa intentione disegnata lepe proponunt tantum, licet etiam videtur nempe iisdem fere verbis usque huius sciam, hoc dicam, hoc scribam, lepe abutimur videtur, licet conditionem taciturnitatem, v.g. hoc tibi promitto me factum esse, tu rite manum si commodum erit, nisi ratio narratur et lepe promittunt absolue sed cum obligandi fe de helite, non ex iustitia, id est ex gravitate, vix unquam in hujusmodi proposito gratuitis, intendunt se obligare ex iustitia & alia supra citatos, addi possunt utrumque s. lugo. 4.2.3. f.6. Leshius dub. s. n. 58. m. 1.1. Bufenbaum 1.3. tract. 5. cap. 3. dub. 2.

PITHAN. Hæc sententia ut jam liberè signi-
mili gratissima accidit; nonnulla tamen
nra, quæ difficulta mihi semper visa
ASTIM. Profer, amabo te, & vide sis, utrum

Proter, amabo te, & vide his, utrum
solvantur.
PITHANOPH. Votum est mera promissio fa-
cilius goventem ex fidelitate, sub mortal-
itat.
ANTIM. Votum obligat sub mortali, ita est
tunc obligat; peccatum autem con-
veniens ex genere suo mortale censetur,
et obligatio ex fidelitate eo major &
poterit, quod maior & nobilior est persona
debet et; se gravius est, fidem Regi da-
re, quam datum rusticano cuiquam; si
in testimonium mendacii vocare, gravi-
us est; quod tamen leve tantum esset, si
prædictum testimonium vocentur.

INTERVOCALIC.

265. PITHANOPH. Facilem solutionem video; ad aliam objectionem transeo; promissio acceptata transit saltem in pactum nudum; sed hoc obligat sub mortalitatem, nisi levitas materiae excuset.

in mortali, immortales materia excusat.

266. **ANTIM.** Nullum est proprium pactum, nisi promittens intendat se graviter obligare, scilicet ex justitia; quod sane non intendit, nisi hoc expressè dicat, vel iuramento, aut instrumento promissionem firmet: & verò, cum promissio sit ad instar legis privatæ, qua promittens se obligat, vel ligat, verba, quibus concipiuntur in mitissimo sensu accipienda sunt, iuxta communem regulam; & quisquis se obligat, minimum se obligare consetetur ac praesumitur; quantum scilicet verba, quibus concepta est promissio, ferre possunt; sicut dicit, *hoc faciam*, praesumendum est propositum, non promissio; quia haec verba propositum a quo significant ac promissionem; si dicit, *hoc tibi promitto*; praesumitur promissio, sed conditionata, eo modo, quo dixi, non absoluta; si dicit, *hoc absolute promitto*, praesumitur animus obligandi ex fidilitate, non verò ex justitia; si demum dicat, promitto ac me obligo graviter, scilicet ex justitia, tunc accipienda est promissio, ut verba sonant, cum minoris sensus capacia nonsint.

267. PITHAN. Sed quisquis promissis non stat, violat obligationem rei gravis, saltem aliquando; & hoc si ne culpa gravi fieri non potest.

268. ANT^{IM}. Aliud est violare obligationem gravem, aliud violare obligationem rei gravis; obligatio gravis violari non potest, sine peccato gravi; sed rei gravis obligatio levius esse potest, &c revera levis est ex promissione gratuita, de qua hic agitur, at violare obligationem levem, levius culpa est.

269. PITHANOP. Promissio cum formula stipulationis tribuit actionem promissario in foro externo; igitur afferit obligationem gravem.

270. ANTIM. Negatur consequentia; ad antecedens dico, præsum in foro externo, quādo interevenit stipulatio, promissorem habuisse animum sese obligandi ex iustitia; licet illum animum non haberet, ac proinde in foro interno non obligetur, obligatio-

271. PITHANOPH. Promissio onerosa graviter obligat; igitur & gratuita.

272. ANTIM. Concessio antecedente, nego consequiam; quia onerosa transit in pactum, quod obligat ex justitia, sed gratuita ex justitia non obligat.

273. PITHANOPH Jus ex promissione ortum, transit ad hæredes promissarii, & obligatio ad hæredes promissoris; igitur est verum jus.

pro hominibus, gratia est verum jus.
274. ANT. Ius ex promissione cum animo ob-
ligandi se ex justitia transit quidem ad hæredes, quia
est verum jus ad rem, ut vocant; secus tamen jus ex
promissione, qua sit cum animo obligandi se ex fide-
litate; immo non est proprium jus, sed tantum fiducia
quædam; nec obstat, obligationem voti transire ad
hæredes votentis; quia voti obligatio est gravis; & li-
cet non sit ex justitia, non minus tamen obligat; at
obligatio promissionis ex fidelitate levius est; dispar-
igitur ratio; nec illa ulla ris rationis persuader, transire
leven illam obligationem ad hæredes; immo inter
homines illa consuetudo viget, ut ab hærede pro-
missoris promissarius nihil postuleat, nisi sit obligatio
ex justitia; neque in hoc, quidquid aliqui dicant, ul-
lam difficultatem esse video.

275. PITHAN. Fidelitas additum liquid supra veritatem.

276. ANTIM. Esto; sed utrumque leve est, nec
D d 2 ind.

inde gravis obligatio resultat.

277. PITHANOPH. Si autem absit animus execuendi promissa.

278. ANTIM. Modò ad sit animus se obligandi, est valida promissio, sed cum mendacio conjuncta, ut jam supra dictum est; dixi, modò ad sit animus se obligandi; si enim hic deit, nulla est promissio, ut constat ex dictis; nec enim reperere vacat.

279. PITHANOPH. At si dubitet promissor de promissione.

280. ANTIM. De hac controversia jam actum est in secunda disseratione, quare paucis illam decido, propositis scilicet diversis statibus questionis. 1. si promissor revera dubitat de ipsa promissione, an revera illam fecerit, tunc non obligat promissio; quia promissio dubia obligationem tantum dubiam patit, sed haec solutionem certam minimè postulat; hoc enim principium certum est, quod certus affectus certam causam supponat. 2. Si dubitat de animo se obligandi ex justitia, licet de promissione exteriæ facta certus sit, vel prudenter dubitat, vel imprudenter; prudenter dubitat, si habeat aliquam justam causam & rationem dubitandi.

281. PITHANOPH. Quænam esse possunt justæ rationes dubitandi, nam eas quisque ad libitum finge-re poterit.

282. ANTIM. Non desunt hujusmodi rationes. 1. Si promissor ut plurimum in hujusmodi promissionibus gratuitis, live instrumento & juramento solitus sit non habere animum se obligandi graviter; 2. si recordetur, seita fuisse affectum eo tempore, quo promisit, ut haec affectio animum se obligandi graviter, ut plurimum excludat; 3. si modò judicet, se in hujusmodi circumstantiis minimè habiturum animum se obligandi; 4. si verba illa quibus promissio expressis, mixtio rem sensum habere possint, ita ut animum se obligandi non importent necessariò; 5. Si rogatus de juramento, vel instrumento publico, id recusavit, vides quam multæ sunt rationes, quibus promissor inductus prudenter dubitare potest.

283. PITHAN. Sed quid inde? demus primò, quod prudenter dubitet, deinde quod imprudenter.

284. ANTIM. Si prudenter dubitat de animo se obligandi, prudenter dubitat de validitate promissionis; igitur de obligatione; igitur obligatio dubia est & talis prudenter judicatur; igitur certum est, dubiam esse; sed dubia obligatio certam solutionem non posilit; si vero imprudenter dubitat, certum est, quod nullam rationem habet dubitandi, igitur non est dubium probabile, id est nulla ratio probabilis dubio suffragatur; igitur oppositum certum est: & vero cum promissio illa externa signum sit & effectus intentionis internæ & animi se obligandi, v.g. cum quis dicit, obligo me quantum possum me obligare, nihilo probabilitate judicem, aliam fuisse intentionem, ex qua promissio illa exterior prodierit, certum est moraliter, animum se obligandi non defuisse, ex quo scilicet promissio illa ortum duxerit; sic quando promissor se obligat cum juramento, vel instrumento, nec ullam rationem habet dubitandi, an prædictus animus ad fuerit, certò judicare debet, adfuisse; ita enim homines se gerunt in omnibus aliis actibus externis, qui supponunt internos, etiam in rebus maximi momenti, v.g. in administracione sacramentorum.

285. PITHANOPH. Hæc ratio mihi satis arrideret;

sed si dubitat de perfecta deliberatione, vel libertate, aut certè de acceptance promissari.

286. ANTIM. Attigisti tertium & quartum statutum questionis; pro quibus eodem modo respondeo, quod si revera prudenter dubitat, id est, si dubium aliquid prudenti ratione nititur, promissio non obligat, secus verò, si imprudenter rationes autem dubitatio protertio statu multæ sunt 1. si vino madidus erat; 2. si vehementer passione perturbatus; 3. si aliquid à promissario ardenter expetebat; 4. si leviter & inconscientius sit indolis; 5. Si forte idemdem non est sui compos; multæ item pro quanto statu 3. 1. Si promissarius signo aliquo significavit, se id minimè curare; 2. Si praefens omnino siluit; 3. Si expresse rejectit, saltem ad arbitrium; &c.

287. PITHANOPH. Multi sunt qui presumuntibus foris externi adhaerent; ita ut velint, obligationem esse in foro interno, in iis omnibus casibus, in quibus forum externum obligaret.

288. ANTIM. Variae presumptio forum exterum adhibet in hujusmodi promissionibus, cum in favorem promissarii, tum in favorem promitteris: 1. cum verba sint naturaliter signa intentionis, nullus presumunt dicere, quod in animo non habet; 2. cum de promissione constat, presumpta est pro obligatione, nisi expresse apponatur negatio; 3. qualitas quæ à natura inest, semper inesse presumuntur; igitur actio exterior presumuntur habere minime illam internam, ex qua naturaliter ortum dicitur; 4. nemo presumunt fieri agere, si actio exterior sit; 5. Eset delictum, quod non presumuntur, non probetur. In favorem Promissoris forum exterum habet etiam presumptiones. 1. Si verba in alio loco sensu ita accipi possint, ut non significent gravem obligationem, non presumuntur gravis obligatio; 2. Qui sponte se obligat, presumuntur minimum se obligare; 3. Qui multa promittit, & saepe promissis noui stat, presumuntur non habere animum se obligandi graviter; 4. pro libertate totum id presumuntur, quod presumi potest, & minimum, proibitione; 5. ut censeatur valida promissio in foro interno, præter stipulationem & acceptancem requiritur, ut exprimatur causa, proper quam promittitur; alioquin presumuntur promissio errare, vel joco, vel saltem sine gravi obligatione facta, ita Busenbaum num. 2. Tullenbach 1.7.e.16.d.6. qui citat Covarr. & Villalob. omittit alias.

289. PITHAN. An forte credis, in foro interno, juxta hujusmodi presumptiones procedendum esse.

290. ANTIM. Minime lane; nam etiam si certum est promissor de animo fieri, presumuntur tamenter promissio; presumptiones igitur maxime servantur foro externo, at vix forum internum, sidem ita potest; quia variae sunt & invicem contraria, idem dico de decisionibus Rota, alisque hujusmodi puniti humanis decretis. 2. quia multa sunt alia, que considerari debent; v.g. si promissio sit prodiga, an propter malum finem, an inducens ad peccatum, &c. 3. quia in foro conscientie illa regula quam super prescritioni sufficere videatur, ex qua hoc universale corollarium deduco: si quis ita dubius est, ut prudenter dubitet, non tenetur; secus vero si imprudenter; prudenter autem dubitat, si dubium probabile ratione nititur, est vero probabilis dubius ratio, cum ratio est pro utraque parte dubius, vel pro neutra, at si pro altera tantum, imprudens est, hac porro ei dictis facile intelliguntur.

PITHANOP. Excidit tibi opinor alia regula, quae Doctores praeferunt neotericis saepe adhibent, sicut est possessione petram; nempe melior est conservatio possidentis; unde si in dubio, possessio est probabile, seu dubitante, non obligatur; si vero est prouo, vel promissione, obligatur.

ANTIM. Profecto non exciderat, sed nova haec regula, qualiter in re justitia, optima sit, quando agitur de iure litigantium, is enim, qui rem possidet, alium ius probabile habet, praeferendus est, etiam aliam materiam, itam regulam non admittit, quia illius antiqui non meminerunt; tum quia in propriis est loquendi modus, si dicamus, possidimus esse penes votum, vel promissionem; quia vero possidere possit aliquid; liberum alii loquendi modum relinquo, improprium cur fugim me cogitare.

PITHANOP. Satis est; finem tandem huic concludamus; in proxime sequenti, nisi aliter judecet genus simoniae, v.g. utrum simoniacum permutatione preti essentialiter, ut a jure inclaudantem uram simonia illa, que est tantum juris diuinum, per subiectum, & de regularibus officiis, uram illarum permutatione simoniaca censenda, ac de aliis huiusmodi; sed rem hanc uno congressu terminare edero.

ANTIM. Permelecerit; interim, si me audis, in partione cedas, legere poteris Suarem, Lessium, Gobulan de simonia;

PITHANOP. Gratias habeo, quod fontes indicantes fonte instrutor adero; vale, mi Antime, Deinde diu in columnam servet.

ANTIM. Avrum te quoque solspiter, bene vale.

DIALOGUS XV.

IN QVO

Aliquot de simonia controversiae discutiuntur.

PITHANOP. Partem abfuit, Antime, quin de numerum huic congressu argumentum tenundam, venirem; qd te, ut aliud quidpiam asperges, netamen tibi molestus essem, sustinui, aegre quatenus ut in me loquerer.

ANTIM. Quam obrem vero? an forte materiae permutatione simili? ego certe copiam timui, quam numerum congressus complecti possit.

PITHANOP. Id causa non fuit; sciebam enim, quoniam materiam esse; sed ubi primum legi eruditum tractationem, quam Gibalinus vester de fiducia conscripsit & in lucem dedit, resita clara de sapientia mihi visa est, ut nullus nodus amplius residuus, nulla controversia discutienda restaret.

ANTIM. Itane verò bestime, charissimum meum amico, ne quid dissimilem, illa eadem tradidit, nec eam summo per laudem, nondum omnino ratabiliter, excusit; ubi hoc incumbit, ut meas, quandoquidem rem hanc perspicua & inducere cognitione complexus es.

PITHANOP. Ludis, Antime; Discipulus Magistrum non docet; miror tamen, quidnam adeo difficile, obscurum & implicatum in re simonia tibi occurrat; constat enim de natura & essentia simonia, quæ una definitione explicatur; est autem vulgata definitio, quam Summis omnes, Theologi & Juris canonici Doctores unanimi consenuit admittunt, glossa. i. q. I. & alibi illam his verbis tradit; simonia est studio voluntas, vel cupiditas emendi vel vendendi aliquid spirituale; dicitur studiosa voluntas, id est deliberata; emendi, vel vendendi, venditione scilicet latè sumpta, pro omni permutatione, seu contractu quolibet non gratuito; addunt communiter Doctores *precio temporali*, majoris explicationis gratia, quod prudenter factum esse, crediderim, ne permutatio illa, qua datur spiritale pro spiritali, simonia dicatur.

ANTIM. Prudenter omnino ab iis additum crediderim, si enim glossa citatam sequutus, non addas clausem illam *precio temporali*, inde sequeretur, omnem permutationem, passionem onerosam, non gratuita factam, qua spirituale datur, sive pro temporali, sive pro spiritali, esse simoniacam, quod tamen plerique omnes non concedent; loquor enim de simonia contra ius diuinum; nam si spirituale detur pro spiritali, non est simoniaca; ita Victoria relect. de simoni. num.

17. Innoç. in cap. quæstum D. Thom. in 4. d. 25. q. 3. a. 3; ad 8. Sot. lib. 9. quæst. 5. a. 2. Durand. d. 25. q. 5. num. 9. Suar. lib. de simoni. cap. 30. num. 5. ubi citat præter adductos Covarr. Argentin. Less. l. 2. c. 35. dub. 3. num. 12. Gibalin. de simoni. quæst. 13. n. 2. Sa verb. Simonis n. 2. Busenbaum l. 3. tract. 1. cap. 2. dub. 1. n. 5. ubi citat Layman; addere possem quotquot ego legi, præter Ricardum, Paludan. Adrian. citatos à Lessio & Gibalino; nec multa ratio deest; nam 1. dari potest aliqua proportio inter res ejusdem generis; 2. quia hæc permutatione nullam irreverentiam continet; 3. communis usus accedit; sic enim rosaria pro rosariis, missæ pro missis, & mutuæ in sacris functionibus opera committantur; 4. nemo negat delictio Romani Pontificis, beneficium cuius beneficio permutari posse; idque multipliciter jure constat; immo & auctoritate Episcopi; igitur hæc permutatione jure divino, vel naturali prohibita non est.

PITHANOP. Ex hoc capite, ea quæ dicas, maxime impugnari mihi videntur; nemo enim negat, permutationem beneficiorum simoniacam esse, ut expressè declaratur in cap. quæstum de rerum permutatione, ubi omnis pætio circa spiritualia, aut spiritualibus annexa, declaratur simoniaca, item cap. majoribus de præbend. & alibi pæsim;

ANTIM. Aut meus codex mendum continet, aut certè textus citatus non ita se habet, sic enim lego, tenes, quod commutations præbendarum de jure fieri non possunt, præterim paliore præmissa, que circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem semper continet simonia; tu vero legis cum Gibalin. num. 5. omnis pætio. & vero permutatione beneficiorum de jure illicita est, nisi de licentia superiorum fiat, d. cap. quæstum & cap. cum olim, eodem tit. Unde deduco, esse tantum simoniām contra ius ecclesiasticum, non vero contra ius diuinum; dixi antem expressè supra, hic agi de simonia contra ius diuinum.

PITHANOP. Multa sane occurunt, quæ reposant;

Dd 3